

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

GENERACE ALFA A JEJÍ VZTAH K MÉDIÍM

Vedoucí práce: doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Autor práce: Monika Kubů

Studijní obor: Pedagogika volného času KS

Ročník: 4.

2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 30.3.2021

.....

Monika Kubů

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce doc. Michalu Kaplánkovi, Th.D. za ochotnou spolupráci, věcné připomínky a rady. Ráda bych také poděkovala svému manželovi, rodičům a prarodičům, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

Úvod	6
1. Generace.....	7
1.1 Co je to generace.....	7
1.2 Proč se společnost dělí na generace	7
1.3 Generace předcházející Generaci Alfa.....	9
1.3.1 Válečná generace (narozena do roku 1945).....	10
1.3.2 Baby boomers (1946–1967).....	10
1.3.3 Husákovy děti (1968–1982).....	11
1.3.4 Mileniálové (1983–1997)	11
1.3.5 Generace Z (1998-2009).....	12
1.4 Vztah mezi socializací a generací	13
2. Generace Alfa.....	15
2.1 Mark McCrindle.....	16
2.2 Psychosociální vývoj dětí.....	17
2.2.1 Předškolní věk.....	18
2.2.2 Raný školní věk	19
2.2.3 Střední školní věk	19
2.3 Vzdělávání.....	19
2.3.1 Distanční vzdělávání a jeho vliv na Generaci Alfa.....	21
2.4 Volný čas.....	26
2.5 Zdraví	28
2.6 Hodnoty.....	31
3. Média	33
3.1 Vliv médií na osobnost člověka	33
3.2 Vztah Generace Alfa k médiím.....	37
3.2.1 Alfý ve světě	41
3.2.2 Alfý v České republice	43
Závěr	47
Seznam použitých zdrojů	48
Seznam zkratk	55
Abstrakt	56

Abstract..... 57

Úvod

Základní otázky této práce „Jaká je a bude Generace Alfa?“ a „Jaký je její vztah k médiím?“ mě zajímají nejen jako pedagoga, ale i jako rodiče dvou dětí narozených právě v této generaci. Každá generace je svým způsobem specifická, a tak nikdy nekončí proces vzdělávání pedagogů ohledně způsobů výchovy.

Při své práci v mateřské škole jsem se setkala s mnoha dětmi zvládajícími již v nízkém věku technologie lépe než jejich rodiče či prarodiče. Nemohu se tedy ubránit otázce, jací budou v jejich věku, a zda se pro ně nestanou jakékoliv nové technologie automatickou záležitostí. „Jaký vliv bude mít celoživotní kontakt s technologií a sociálními médii na jejich vnímání světa?“ „Mají s předchozími generacemi ještě vůbec něco společného?“

Cílem této práce je zjistit, jaký vliv mají média na děti z Generace Alfa, získat o této generaci zásadní informace publikované v českých i cizojazyčných zdrojích a prozkoumat výsledky studií věnující se jí. Tímto tématem se zabývá především třetí část této práce, zaměřená přímo na vztahy Generace Alfa k médiím a dopadům, které na ně každodenní styk s nimi může mít. Záměrem této části je mimo jiné zjistit, zda se vztah k médiím Generace Alfa u nás a ve světě liší.

Pokud svou pozornost zaměříme na mediální komunikaci této generace, nemůžeme opomenout současnou situaci. Děti v době pandemie Covid-19 jsou uzavřeny doma a jejich kontakt s vrstevníky je o to více zprostředkováván sociálními médii. Také výuka se přesunula ze škol k monitorům. Z toho důvodu chci cíl druhé části této práce mimo jiné zaměřit také na distanční vzdělávání a jeho možný vliv na Generaci Alfa. Tato část se věnuje také vlastnostem této generace a vyhranění psychosociálního chování dětí.

Není možné porovnávat Generaci Alfa s ostatními, aniž bychom je znali, proto první část práce věnuji jejím předchůdcům a generacím obecně.

Ve své práci hodlám čerpat především z pojednání sociologa Marka McCrindla, který jako první charakterizoval a pojmenoval Generaci Alfa. Současnou situaci distančního vzdělávání porovnám za pomoci odborných článků týdeníku pro učitele a přátele školy Učitelských novin a stránek Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jako MŠMT ČR). Svou pozornost věnuji také psychologce Prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové, CSc. a socioložce Mgr. Leoně Stašové, Ph.D., ale i dalším odborníkům dotýkajících se tématu.

1. Generace

Chceme-li se zabývat Generací Alfa, musíme si nejprve položit několik otázek, např. „Co je to generace?“ „Jak nás ovlivňuje?“ Následující kapitola se tedy věnuje těmto otázkám.

1.1 Co je to generace

Pojem generace se dá vysvětlit různě a věnuje se mu hned několik oborů. Přestože pro potřeby této práce jej nejlépe zachycuje definice sociologická, při hledání jednotlivých generací budeme muset vzít v úvahu i další obory, které se s tímto pojmem setkávají.

„Generace - ...velká, soc. diferencovaná skupina osob, které jsou spojené dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívají podstatná období své socializace ve shodných hist. a kult. podmínkách. V přeneseném slova smyslu označuje pojem g. i myšlenkové proudy, ideje, tech. výrobky (viz např. generace počítačová)...“¹

1.2 Proč se společnost dělí na generace

Položíme-li si tuto otázku, musíme se vrátit k původnímu dělení na generace vůbec. Dělení na generace neboli pokolení fungovalo od pradávna **z hlediska biologického**, kdy je generace vymezena rodinou, rodiče přirozeně patří do generace jedné a jejich děti do druhé. Pokud bychom stále rozlišovali podle tohoto pravidla, jednalo by se o cca. 30leté generace, ale vývoj společnosti postupuje dnes mnohem rychleji. Právě proto sociologové začali jednotlivé generace blíže definovat a ohraničovat je zásadními událostmi spíše než dobou rodičovství.

Podle M. Kozakiewicz² se začalo toto tempo pozvolna zrychlovat na počátku 20. století, a právě proto se prozatím doba trvání jednotlivých generací postupně zkracovala. Nejen, že se společnost začala vyvíjet rychleji, ale i fyzický a psychomotorický vývoj dětí ve vyspělých státech je uspíšený a spojen se změnami v proporcionalitě a předčasně pohlavní vyspělosti.³ Vývoj bývá často nerovnoměrný a předbíhá vývoj psychický, tento rozkol působí na psychiku jedince a může ovlivnit proces hledání sebe sama.⁴ Problémem je také neustálé prodlužování doby potřebné

¹ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1, s. 339.

² Srov. KOZAKIEWICZ, Mikołaj. *Záhadná generace: mýty a skutečnost*. Praha: Mladá fronta, 1968. Most (Mladá fronta), s. 25-26

³ Srov. MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2, s. 234-250.

⁴ Srov. KOZAKIEWICZ, M. *Záhadná generace: mýty a skutečnost*, s. 29.

k přípravě na zaměstnání, díky dlouhému studiu vzniká rozdíl mezi dospělostí biologickou a společenskou.⁵

Podle Saka je za přelomové dílo v otázce dělení společnosti na generace považován text publikovaný v roce 1927 sociologem Karlem Mannheimem „Problém generací“. Tato práce poprvé nahlíží na generace z pohledu sociologického a vzniká tak potřeba začít jednotlivé generace odlišovat.⁶

Možná právě pro neohraničitelnost generací mají odborníci problém shodnout se na jejich jednotném definování. Je tedy podstatné vždy vědět, z kterého oboru je na generaci nahlíženo. Tato bakalářská práce se věnuje především pohledu sociologickému, který se pokouší o komplexní uchopení a pojmenování jak starších, tak i nejmladších generací. Přesto je důležité nejprve zmínit jednotlivé pohledy, ve kterých lze najít další náhled do této problematiky.

Český **historicko-společensko-kulturní pohled** k roku 2017 definuje čtyři generace: Rozhlasová (65 let a více), Televizní (45-64 let), Počítačová (25-44 let) a Internetová (15-24 let).⁷ Další generace bude zřejmě Mediální, jelikož získávání informací přes sociální média jsou to hlavní, v čem se nejmladší generace od té předchozí liší. Při zkoumání Internetové generace lze najít mnoho prvků, které má s Generací Alfa v rámci České republiky zákonitě společné. Například skutečnost, že za jejich života nedošlo dosud k velkým politickým zlomům nebo katastrofám. Tento fakt má zásadní vliv na žebříček událostí, které zásadně ovlivnily jejich život. Zatímco předchozí generace staví do popředí zlomových momentů „sametovou revoluci“ nebo rozdělení Československa, Generace Internetová a v tomto případě tedy i Generace Alfa kladou důraz především na rodinné zvraty a události.⁸ Toto téma bude více rozvedeno v podkapitole 3.2.2 Alfy v České republice.

Historická jazykověda určuje přechod mezi generacemi podle času, ve kterém je umožněna jazyková změna (20-25 let). **Literární věda** pojí jednotlivé generace s uměleckou tvorbou a určuje zpětně její jednotlivé představitele, kteří svými díly

⁵ Srov. FISCHER, Ernst. *Problémy mladé generace: bezmocnost nebo odpovědnost?*. Praha: Mladá fronta, 1965. Svazácká knihovna. 23-109-65, s. 18-19.

⁶ Srov. SAK, Petr. *Generace a její vztah ke společnosti a ke společenskému vývoji...* [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: http://www.insoma.cz/1_9.pdf. Teoreticko analytická studie. ASOV, s. 4.

⁷ Srov. TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-88069-50-8, s. 40.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 63-159.

odpovídali duchu doby a vyhraňovali se proti generaci předchozí (např. ruchovsko-lumírovská generace).⁹

Velmi populární v **médiích** je také nepřesné rozdělení společnosti na generaci starou a mladou. Toto rozdělení je založeno na vžitém protikladu a vychází z nepodložené domněnky, že vše je dnes jiné, než bylo kdysi.¹⁰

Ať už se na generace díváme z jakéhokoliv pohledu, nesmíme zapomínat, že každá generace se skládá z různých vrstev a jedinců, kteří jsou povahou odlišní. Může za to nejen vrozená povaha a výchova, ale také události a prostředí, ve kterém vyrůstají.¹¹ Je tedy samozřejmé, že příslušníci stejné generace v USA budou od těch v České republice odlišní. A tento rozdíl není samozřejmě pouze geografický, i v rámci jedné země či dokonce jednoho města je možné najít mezi vrstevníky nejednotu podle konkrétního okruhu známých, ve kterém žijí.

1.3 Generace předcházející Generaci Alfa

„Čím rychleji se společnost pomocí techniky, průmyslu a městského způsobu života vyvíjí kupředu, tím zřetelnější se stává rozdíl generací.“¹²

Mezi generacemi u nás a jinde ve světě byl a bude vždy velký rozdíl. Dělí nás totiž nejen geografické, ale především společenské rozdíly. Jak již bylo řečeno výše, generace bývá často ohraničena zásadní událostí, která ovlivnila všechny vrstevníky dané skupiny. V popisu generací níže jsou uvedeny české údaje, zpracovány internetovým časopisem Forbes¹³ ve srovnání s údaji australského sociologa Marka McCrindla.¹⁴

I přesto, že se jedná o přehled znaků typických pro dané generace, v každé z nich vždy existovala a bude existovat menšina lidí, která se od svých vrstevníků zcela odlišuje. Tento rozdíl můžeme pozorovat především v době dospívání, kdy se mnozí snaží jít tzv. proti proudu a nepřijímat tytéž návyky jako ostatní,¹⁵ ale u některých přetrvá

⁹ Srov. TRÁVNÍČEK, J. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*, s. 39.

¹⁰ Srov. MÁCHA, Karel. *Mladá generace známá i neznámá: fakta, názory, analýzy*. Praha: SPN, 1966. Pedagogické studie. 14-026-66, s. 33.

¹¹ Srov. LIEHM, A. J. *Generace*. Ilustroval Adolf HOFFMEISTER. Praha: Československý spisovatel, 1990. Vzpomínky a korespondence. ISBN 80-202-0254-4, s. 9.

¹² FISCHER, E. *Problémy mladé generace: bezmocnost nebo odpovědnost?*, s. 17.

¹³ Srov. Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <http://generace.forbes.cz/tabulka/>

¹⁴ Srov. MCCRINDLE, Mark. Gen Z and Gen Alpha Infographic Update. In: *McCrindle* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/insights/blogarchive/gen-z-and-gen-alpha-infographic-update/>

¹⁵ Srov. FISCHER, E. *Problémy mladé generace: bezmocnost nebo odpovědnost?*, s. 21.

odlišnost od vrstevníků po celý život. Může to být způsobeno nejen vnitřním rozpoložením jedince, ale např. i odlišným prostředím, ve kterém vyrůstali.

1.3.1 Válečná generace (narozena do roku 1945)

Ve výzkumu pouze 8 % z nich označilo, že jsou se svým životem velmi spokojeni. Za svůj život zažili 6–8 státních převratů (např. německou okupaci, komunistický převrat, normalizaci a sametovou revoluci), což je tvoří odolnějšími vůči změnám. Také díky tomu mají v mnohem menší míře jednotný názor na politické dění. Nejdůležitější hodnoty jsou pro ně mír, zdraví a rodina. Jen každý třetí vlastní svůj počítač. 89 % používá mobilní telefon, ale preferují osobní setkání. Dávají přednost domácímu jídlu, utrácet v restauracích jim připadá zbytečné. Vzhledem ke svému věku cestují nyní již čím dál méně, ale především v 90. letech 20. století věnovali cestování mnoho času a financí. Svoje peníze ale jinak převážně spoří, neutrácejí ani neinvestují.¹⁶

Mark McCrindle ve svých výzkumech označuje tuto generaci jako Builders a vyzdvihuje především čas, který australští a američtí představitelé této generace tráví v porovnání s jejich následovníky náboženskými aktivitami. 59 % z nich je považuje za každodenní záležitost a další jim věnují minimálně jeden den v týdnu. Jsou to tradicionalisti, kteří příliš nemění své zájmy ani názory.¹⁷ Američtí sociologové dělí tuto generaci na Greatest Generation (1901-1924) a Silent Generation (1925-1945).¹⁸

1.3.2 Baby boomers (1946–1967)

Jsou nazýváni také Poválečná generace. 50 % z nich je podle průzkumu spokojeno se svým životem. Nejdůležitější hodnoty jsou pro ně klid, pohoda a život sám pro sebe. 74 % lidí z této generace má doma internet. K technologiím jsou konzervativní, používají mobily, e-mail, a několik jimi dobře známých webových stránek. Nové informace přijímají především z televize, knih a časopisů. V průběhu jejich života se několikrát změnil názor na to, co je a není zdravé, takže jedí podle toho, co jim chutná. Při cestování preferují místa, která již znají. Peníze utrácejí hlavně za členy rodiny (např. děti,

¹⁶ Srov. Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online].

¹⁷ Srov. Builders and Boomers: a bridge from faithful tradition to contemporary choice. *NCLS: research* [online]. February 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.ncls.org.au/news/builders-and-boomers-bridge>

¹⁸ Srov. KAGAN, Julia. Generation X (Gen X). *Investopedia* [online]. 2020 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/g/generation-x-genx.asp>

vnoučata, rodiče) a šetří na větší, hmotný majetek (např. auto, nemovitosti) – jsou to materialisté.¹⁹

Zatímco v ČR je konec této generace a nástup následující dán událostmi v roce 1968 (Pražské jaro, Okupace Československa), v mezinárodním přehledu generací končí rození Baby Boomers již roku 1964.²⁰

1.3.3 Husákovy děti (1968–1982)

Se svým životem je převážně spokojeno 54 % z nich. Podle průzkumů byli ze všech generací nejvíce ovlivněni sametovou revolucí a náhlou svobodou v první polovině 90. let 20. století. Nejdůležitější hodnoty pro ně jsou finanční zabezpečení, vlastní bydlení a klidný život. Téměř všichni mají doma internet, ale na mobilním telefonu s ním pracuje jen polovina z nich. Polovina z nich také používá Facebook pro sdílení rodinných fotek, ale preferují volání před zprávami. Jsou první generací, která ve větší míře vyhledává gastronomické experimenty, rádi ochutnávají cizí jídla a mají snahu učit se nové recepty z časopisů. Cestují s cestovními kanceláři po Evropě, ale láká je i exotika. Po finanční stránce jsou velmi opatrní, pokud už nakupují zboží online, raději si jej vyzvedávají na pobočce a platí na dobírku. Nejdůležitějším indikátorem ke koupi je pro ně cena zboží, ze všech generací nejvíce využívají zákaznických slevových karet.²¹

V mezinárodním měřítku je s touto generací dobou narození srovnatelná Generace X, zvaná také Baby Busters (1965-1979). Název Generace X vychází z jejich touhy nebýt definováni.²² V USA, ale i jinde ve světě vyrůstali ve větší volnosti, s menším dohledem dospělých než předchozí generace, kvůli vysokému nárůstu rozvodovosti v generaci jejich rodičů (Baby boomers). V těchto letech také došlo k hromadnému zaměstnávání žen (matek této generace), což vedlo k další volnosti. Mají touhu vymanit se z koloběhu peněz, najít rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem.²³

1.3.4 Mileniálové (1983–1997)

73 % z nich je víceméně spokojeno se svým životem. Jedná se o první zcela globalizovanou generaci. Jejich hlavní hodnoty jsou svoboda a smysluplnost.

¹⁹ Srov. Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online].

²⁰ Srov. MCCRINDLE, M. Gen Z and Gen Alpha Infographic Update. In: *McCrindle* [online].

²¹ Srov. Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online].

²² Srov. RAPHELSON, Samatha. From GIs To Gen Z (Or Is It iGen?): How Generations Get Nicknames. *NPR* [online]. 2014 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2014/10/06/349316543/dont-label-me-origins-of-generational-names-and-why-we-use-them>

²³ Srov. KAGAN, J. Generation X (Gen X). *Investopedia* [online].

Upřednostňují komunikaci přes aplikace před telefonováním. 99,8 % vlastní mobilní telefon a většina na něm používá internet. V této generaci je dosud nejvíce vysokoškolských diplomů, vlastní jej každý třetí (vzhledem k současnému věku následujících generací není možné je v tomto ohledu porovnat). Jídlo je pro ně životním stylem, často zkouší různé způsoby stravování (např. vegetariánství, veganství). Cestování si plánují sami za pomoci cestovních a ubytovacích aplikací. Peníze jsou pro ně nástrojem k zážitkům, pracují, aby si je mohli užívat. Jsou náročnými zákazníky, jelikož si o zboží před koupí zjišťují množství informací, žijí v online světě a hledají „příběh produktu“. Podle vedoucího divize Microsoft Dynamics Martina Kováče přišly spolu s touto generací zcela nové typy obchodních modelů. Je nutné prohlubovat vztah mezi společností a zákazníkem a budovat efektivní online základnu.²⁴

Kromě pojmenování Millennials je tato generace v cizojazyčných publikacích označována jako Generation Y, nebo iGen (internetová generace). Mezinárodně je datována do let 1980-1994. Výzkumy Association of Graduate Recruiters uvádí, že tato generace nehledá na rozdíl od předchozích ve svém zaměstnání smysl, svou životní pozornost zaměřují hlavně na volný čas a práce je pro ně prostředek k němu. Oproti ostatním generacím cíleně vyžadují více peněz za méně práce.²⁵ Podle ekonoma Davida B. Audretsche se kvůli neustále zvyšujícím se poplatkům na vysokých školách v USA, ale i jinde ve světě mnoho představitelů této generace rozhodlo začít podnikat už v průběhu studia. Pro tuto generaci je typické hledání nových cest.²⁶

1.3.5 Generace Z (1998-2009)

Přestože všechny předchozí generace v ČR, počínaje Baby boomers, mají oproti mezinárodnímu měřítku posunutý počátek i konec. U Generace Z prozatím přejímáme pro účely této práce konec generace podle Marka McCrindla, spojený s tím, že na trh vstoupil v roce 2010 iPad. V otázce konce Generace Z, respektive začátku Generace Alfa, nepadají mezi českými odborníky jednotný názor. Můžeme tak v různých publikacích

²⁴ Srov. Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online].

²⁵ Srov. KYJONKOVÁ, Petra. *Představa mladé generace o životě: Hodně peněz a málo práce* [online]. In: Lidovky, 11.03.2010 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/moje-penize/predstava-mlade-generace-o-zivote-hodne-penez-a-malo-prace.A100311_151100_moje-penize_abc

²⁶ Srov. Have millennials turned their backs on graduate jobs? In: *IZA: World of Labor* [online]. 26.09.2016 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://wol.iza.org/news/have-millennials-turned-their-backs-on-graduate-jobs>

najít roky závěru této generace 2010, 2012, ale také rok 2013 (uvádí jej např. sociolog Petr Sak).²⁷

Hlavní hodnotou je pro ně mít opravdové přátele a hodně toho zažít. Podle průzkumu se jedná o nejspokojenější generaci. Se svým životem je převážně spokojeno 85 %. Otázka zní, jak moc byl výzkum v tomto směru ovlivněn věkem a životními zkušenostmi účastníků. Nepamatují si nedigitální dobu. Stejně jako předchozí generace, takřka všichni používají jak mobilní telefon, tak internet v něm. Komunikují hlavně přes aplikace a sami natáčejí videa na YouTube. Navíc 78 % z nich pravidelně sleduje youtubery. Jsou první generací, která v dotazu na hračky dětství nevedla žádnou čistě hmotnou, většina uvádí hračky zcela nebo alespoň částečně digitální, např. Minecraft, Xbox a Twitch. Dávají přednost zdravým jídlům, která se učí od malička vařit, ale nevdají jim ani rychlá občerstvení. Pod vlivem influencerů utrácejí často ukvapeně za módní záležitosti.²⁸

Mezinárodně jsou označováni také jako Zoomers, jejich příchod je ve světě většinou datován již od roku 1995. Mnoho dosavadních výzkumů naznačuje, že jsou méně požitkářští, více myslí na druhé a jsou osamělejší než kdokoli předtím. Oproti předchozím generacím je mnohem méně trápí tradiční problémy dospívajících (např. nechtěné těhotenství, alkohol) a 70 % z nich naopak uvádí jako hlavní problém vrstevníků duševní zdraví (např. deprese, úzkosti). Většina z nich se cítí pod tlakem ohledně dobrých výsledků ve škole.²⁹

1.4 Vztah mezi socializací a generací

Pokud porovnáваме zástupce jednotlivých generací v dětství a dospívání, jsou rozdíly mezi nimi mnohem výraznější než v dospělosti. Je to ovlivněno především množstvím životních zkušeností a vývojem člověka v průběhu jeho života, díky čemuž jsou dospělí obecně více kritičtí a skeptičtí.³⁰

²⁷ Srov. SAK, Petr. Mládež v konfrontaci generací. *Insoma* [online]. 21.1.2020 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <http://www.insoma.cz/mladezvkonfrontaci.pdf>, s. 2.

²⁸ Srov. Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online].

²⁹ Srov. *Generation Z is stressed, depressed and exam-obsessed* [online]. In: . *The Economist*, 27.2.2019 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.economist.com/graphic-detail/2019/02/27/generation-z-is-stressed-depressed-and-exam-obsessed>

³⁰ Srov. KOZAKIEWICZ, M. *Záhadná generace: mýty a skutečnost*, s. 27.

„V blízkosti k pojmu socializace se nachází i pojem sociální zrání ... jako komplex vývojových změn v chování a vědomí s měnícím se postavením ve společnosti. Utvářejí se v něm základní motivační struktury, hodnotové orientace a životní cíle.“³¹

Na chování jedince má vždy zásadní vliv jeho okolí, je tedy třeba výchovu přizpůsobovat nejen sociokulturním podmínkám společnosti, ve které žije, ale právě i dané generaci. Od 40. let 20. století se upínala pozornost na rodičovskou výchovu, její styly, působení, jestli je rodič pro dítě autoritou. Podle nových studií je zřetelné, že děti vše nepřijímají jen od dospělých, ale samy si spoluutvářejí, jak se bude jejich dětství vyvíjet. Role rodičů v primární fázi je velmi důležitá a nezastupitelná. Během procesu dětství na něj působí čím dál tím více činitelů a vlivů, přebírá určité hodnoty, normy chování, rodinné tradice, zvyky, rituály a také chod i režim celé domácnosti.

Se socializací je spjatá výchova, jde o vědomé a řízené utváření vlastního „já“, jedince v dané společnosti, hledání vzorů. Podle Krause³² jsou různé funkce výchovy, které se navzájem prolínají a značí vztah mezi výchovou a společností. Mezi základní instituce, které se účastní socializačního procesu, patří rodina, škola, vrstevníci a média. Ty často u dětí a mládeže vyvolávají nejistotu, nestabilitu, ale i protikladné socializační tlaky a vlivy různých prostředí, které musí umět zvládat, orientovat se v nich, a především si vytvořit vlastní identitu. Člověk se rozvíjí a je ovlivňován na základě profesních a společenských volnočasových aktivit.

Se socializací se setkává v průběhu života každý z nás, je to celoživotní proces. Jde o propojení jednotlivce se společností, kdy dochází k vývoji a utváření osobnosti díky sociálním vlivům. Jedná se o schopnost nově jednat, reagovat na podněty ze sociálního okolí, umět využít nové způsoby jednání a chování. Teprve při komunikaci jednotlivých vrstevníků můžeme mluvit o generaci, z toho vyplývá, že socializace je s generací vždy nesmazatelně provázána. Nejedná se však jen o vrstevníky, dítě již od raného věku napodobuje a identifikuje se s chováním svého nejbližšího okolí.³³ Povaha příslušníků generace je tedy přímo ovlivněna jednou či dvěma generacemi, které zastávají jejich rodiče. Nová generace tak v sobě vždy nese odkaz svých předchůdců.

³¹ STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7, s. 9.

³² Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 9-13.

³³ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s. 104.

2. Generace Alfa

Jedná se o první generaci narozenou kompletně v 21. století. Jejich rodiče patří většinou do generace Mileniálů (1983–1997), kteří jsou podle průzkumu jako rodiče uvědomilejší a citlivější než rodiče Generace Z.³⁴ V cizojazyčných člancích jsou Alfy pojmenovány také jako „Screenagers“ nebo „Generation Glass“, především proto, že sklo se stalo novým médiem pro šíření obsahu a na rozdíl od papíru se jedná o vizuální, interaktivní, propojovací a přenosný formát.³⁵

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.3.5 Generace Z, v českém prostředí dosud není jednotný názor na počátek této generace. V různých publikacích můžeme najít léta počátku této generace 2010, 2012, ale také rok 2013. Pro potřeby této práce přejímáme základní informace o nich od Marka McCrindla, jejich pojmenovatele. Podle něj se první Alfy narodily v roce 2010, když na trh vstoupil první tablet (iPad), byl spuštěn Instagram a slovem roku se stala „aplikace“. Poslední by se pak měly narodit v roce 2024, kdy by jich podle dosavadní porodnosti měly být dvě miliardy. Po generacích X, Y, Z, byly označeny znakem α (alfa), protože se jedná o zcela novou generaci v zcela novém tisíciletí.³⁶

Generace 21. století, označované pedagogem Johnem Palfrey jako „*born digital*“³⁷ mají výrazně odlišný vztah k médiím. Díky tomu, že se narodily v době, kdy byly všechny základní mediální prostředky (televize, počítače, internet a mobilní telefony) již běžně dostupné, rozdíl mezi nimi se jim stírá. Často využívají notebook pro sledování televize nebo naopak televizní obrazovku pro práci na internetu, jsou tzv. transmediální.³⁸

Alfy se rodí do světa, ve kterém jsou běžné umělé inteligence a prostředí fyzické s digitálním se slévá do jednoho. Jak rostou, technologie, které se starším generacím zdají nové nebo neobvyklé, jsou běžnou součástí jejich života a budou formovat jejich zkušenosti, postoje a očekávání od světa. Někteří neurologové a psychologové dokonce

³⁴ Srov. APAYDIN, Çiğdem a Feyza KAYA. *AN ANALYSIS OF THE PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON ALPHA GENERATION* [online]. European Journal of Education Studies, 2020, s. 123-141 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: doi:10.5281/zenodo.3627158

³⁵ Srov. MCCRINDLE, Mark. *What comes after Generation Z?... McCrindle* [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/insights/blogarchive/what-comes-after-generation-z-introducing-generation-alpha/>

³⁶ Srov. Tamtéž.

³⁷ PALFREY, John a Urs GASSER. *Born Digital: How Children Grow up In a Digital Age*. Basic Books, 2016. ISBN 978-0-465-00515-4.

³⁸ Srov. TRÁVNÍČEK, J. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*, s. 379.

věří, že se jejich mysl bude v něčem lišit od mysli předchozích generací.³⁹ Neznají svět bez dotykových obrazovek či platform YouTube nebo Instagram.

Také internetové připojení domácností je již dnes samozřejmostí, zvláště pak v dnešní době, kdy jsou školy v ČR zavřené díky epidemiologickým opatřením a nouzovému stavu. Současná doba a společnost dávají dětem i dospělým odlišné a zcela nové podněty, kterými jsou často zahlceny. Děti přijímají mnoho různých typů norem, chování, ale i zvyklostí. Je těžké rozlišovat, co je správné a co ne. Velký význam na tom tvoří nové komunikační technologie, jejich dostupnost v domácnostech a častost užívání.

Mění se i sociální vztahy, zatímco předchozí generace hledají životní a kulturní rady u rodiny či přátel, mladí lidé se spoléhají na tematicky zaměřené komunity (např. čtenářské, sportovní či herní).⁴⁰ Statistika z posledních let ukazuje, že poprvé v historii je průměrný věk prvního manželství (29,7 let) vyšší než věk při narození prvního dítěte (27,7 let).⁴¹ V České republice je nárůst věku novomanželů dokonce jedním z nejvýraznějších ze všech zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Také celkový počet manželství u nás i ve světě neustále klesá.⁴² Tyto údaje hodně vypovídají o prostředí, ve kterém Generace Alfa vyrůstá. Je pro ně běžné, že rodiče nejsou sezdáni a jejich zázemí je tak méně stabilní, než tomu bylo u předchozích generací.

Docent Far Eastern University Harold John D. Culala zmiňuje ve své práci zasažení Generace Alfa technologií wearables (nositelnou elektronikou), jedná se o zařízení navržená tak, aby mohla být každodenně nošená na těle člověka (fitness náramky, chytré hodinky, google glass, E-textilie atd.). Podle něj celoživotní styk s těmito technologiemi způsobí propojení se s nimi na úrovni DNA, jedinci Generace Alfa tak nebudou umět fungovat samostatně bez těchto rozšíření vlastního těla.⁴³

2.1 Mark McCrindle

Jedná se o držitele ceny National Statistics Excellence Award, řečníka TEDx a bestsellerového autora. Je považován za jednoho z předních australských sociálních

³⁹ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 3.

⁴⁰ Srov. TRÁVNÍČEK, J. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*, s. 288-291.

⁴¹ Srov. MCCRINDLE, Mark. *What comes after Generation Z?... McCrindle* [online].

⁴² Srov. OECD. *SF3.1: Marriage and divorce rates* [online]. 2019 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: http://www.oecd.org/social/family/SF_3_1_Marriage_and_divorce_rates.pdf

⁴³ Srov. CULALA, Harold John D. *Educating generation alpha: What are the demands of the 21st century workforce?* [online]. Kuala Lumpur, Malaysia, 2016 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.academia.edu/24526330/Educating_generation_alpha_What_are_the_demands_of_the_21st_century_workforce

výzkumníků. Je pravidelným sociálním a demografickým komentátorem v tisku, v rádiu a ve zpravodajských a publicistických televizních pořadech jako Sunrise, Today, ABC News 24, A Current Affair a Today Tonight. Jeho poradenská, komunikační a výzkumná společnost McCrindle počítá mezi své klienty více než 100 největších australských společností a předních mezinárodních značek.⁴⁴

Je autorem velkého množství publikací zaměřených na generace. Jeho mimořádný přínos spočívá především v prvotním pojmenování a definování Generace Alfa roku 2009 v knize *The ABC of XYZ*. V této knize McCrindle píše o svém průzkumu na území Austrálie, ve kterém se ptal lidí, jak by se měla nová generace jmenovat. 25 % respondentů navrhovalo vrátit se po písmenu Z na začátek latinské abecedy, tedy k písmenu A. Po vzoru pojmenovávání hurikánů v řecké abecedě, když byla latinská vyčerpána, nakonec pojmenoval tuto generaci písmenem α (alfa).⁴⁵ A to i proto, že jsou první generací, která se narodila zcela v 21. století, a jsou tedy začátkem něčeho nového, nikoli návratem ke starému, jak zmínil v rozhovoru pro *New York Times*.⁴⁶ McCrindle se i nadále této generaci věnuje v dalších publikacích a článcích.

2.2 Psychosociální vývoj dětí

*„Ztratil jsem všechny naděje, pokud jde o budoucnost naší země, když dnešní mládež převezme do svých rukou kormidlo řízení. Je to mládež nedisciplovaná, drzá, nesnesitelná...“*⁴⁷ - Hésiodos 7. století př. n. l.

Tento citát jako by byl vystřížen z novodobého článku, stěžujícím si na novou generaci, a přesto je starý přes 2500 let. Podobné úvahy nad mládeží můžeme nalézt téměř pravidelně vždy když přichází ke slovu generace nová. Právě to by mohlo naznačovat, že existují znaky dětí, dospívajících, ale i dospělých, které jsou svým způsobem neměnné. Aby bylo možné mluvit o Generaci Alfa (narozené od roku 2010), je tedy třeba nejprve rozeznat které chování je specifické pro Alfy a které je charakteristické pro děti v tomto

⁴⁴ Srov. MCCRINDLE, Mark. *Markmccrindle* [online]. 2021 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://markmccrindle.com/>

⁴⁵ Srov. MCCRINDLE, Mark a Emily WOLFINGER. *The ABC of XYZ: Understanding the Global Gen...* 3rd ed. Australia: McPherson's Printing Group, 2014. ISBN 978-0-9924839-0-6, s. 220-222.

⁴⁶ Srov. WILLIAMS, Alex. Meet Alpha: The Next 'Next Generation'. *The New York Times* [online]. Sept. 19, 2015 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2015/09/19/fashion/meet-alpha-the-next-next-generation.html>

⁴⁷ Hésiodos citáty. In: *Databazeknih* [online]. [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/citaty/hesiodos-455>

věku napříč generacemi. Tato kapitola se proto zaměřuje na zmapování znaků dětí předškolního až středního školního věku.

Podle Sterna (1992) dochází k počátečnímu uvědomění vlastní osobnosti již kolem 3.-6. měsíce života a dále se vyvíjí v batolecím věku.⁴⁸ Jak již bylo řečeno v kapitole 1.4 Vztah mezi socializací a generací: „*Teprve při komunikaci jednotlivých vrstevníků můžeme mluvit o generaci.*“ Právě proto se tato kapitola nebude zajímat věkem kojeneckým a batolecím, ale prozkoumá dobu od nástupu do mateřské školy, kdy se již většina dětí se svými vrstevníky pravidelně střetává a na jejich chování lze specifické znaky dané generace sledovat.

2.2.1 Předškolní věk

Začíná přibližně ve 3 letech a končí nástupem do základní školy, není tedy dáno fyzickým věkem, ale především sociálním postupem. V tomto věku je důležitá především stabilizace vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu k němu. Dítě přebírá iniciativu a zodpovědnost za své chování. Dochází k rozvoji vztahů s vrstevníky, které rozvíjí sebeprosazení a přizpůsobení ostatním. Mají tendenci třídít objekty podle jejich vzájemného vztahu a měnit kritéria klasifikace. Nedovedou plánovat a spoléhají na pomoc druhých.

Důležitým neverbálním projevem je u nich kresba, především na kresbě postavy pak můžeme sledovat psychický vývoj. Děti svět kolem sebe zjednodušují a zpracovávají jej za pomoci představivosti.⁴⁹ Aby mohl předškolák se svou fantazií volně pracovat, potřebuje čas bez organizovaného programu, kdy zpracovává zážitky. Spontánní hra je tedy pro něj nástrojem k vývoji.⁵⁰

Většina dětí v tomto věku má již zkušenosti s médii, mnoho rodičů „půjčuje“ mobilní telefon dětem již od 1 roku života a v 5 letech již téměř 12 % z nich v České republice vlastní svůj tablet. Většina rodičů alespoň reguluje obsah, který v tomto věku sledují.⁵¹ V mezinárodním měřítku jsou tato čísla ale podstatně vyšší, podle výzkumu britské společnosti Ofcom z roku 2016 dokonce 41 % dětí starších 5 let vlastní smartphone

⁴⁸ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 58-59.

⁴⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 177-192.

⁵⁰ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytré a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0343-8., s. 120.

⁵¹ Srov. KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. *Rodič a rodičovství v digitální éře: Rizikové chování rodičů v online prostředí ve vztahu k dětem* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/107-rodic-a-rodicovstvi-v-digitalni-ere-2018/file>. Výzkumná zpráva. Univerzita Palackého v Olomouci, s. 10-21.

a 44 % tablet. Také uvádí, že ne všechny děti tablet vlastní, ale 55 % 3 - 4letých jej pravidelně používá.⁵²

2.2.2 Raný školní věk

Jedná se o období od nástupu do školy (6-7 let) do 9 let. Dítě je ovlivněno změnou sociálního postavení, což formuje jeho osobnost a vývoj schopností a dovedností. Důležité je v tomto věku přizpůsobení se nové roli (školáka) a zvládnutí základního vzdělání (čtení, psaní, počítání). Dochází ke zlepšení grafomotorických dovedností, regulačních kompetencí (zvýšení emoční stability a odolnosti vůči zátěži) a chápání času. Mezi 5.-7. rokem dochází k vývoji zrakového a sluchového vnímání, díky čemuž umí již rozložit celek na jednotlivé části a ty identifikovat. Zaměřují svou pozornost na poznání skutečného světa a v jeho popisu vychází ze svých zkušeností.⁵³

V tomto věku většina dětí získává svůj první mobilní telefon, což ovlivňuje jejich další vývoj. Od 6 let také postupně klesá omezování obsahu internetu rodiči, vyhledávání obsahu reguluje necelých 37 % rodičů osmiletých dětí.⁵⁴

2.2.3 Střední školní věk

Jde o období od 9 let do nástupu na 2. stupeň základní školy (11-12 let). V této fázi jsou změny méně nápadné a považujeme je za přípravu na dospívání, mluví se o ní jako o období klidu a citové vyrovnanosti. Tento klid můžou narušovat různé tlaky a traumata ze strany školy, rodiny i vrstevníků. Dítě si utváří pozici v kolektivu a dochází k osobnostnímu vývoji, již zvládne efektivněji využívat zpětnou vazbu a držet si od ní odstup. Klesá čas potřebný k zapamatování informace a zrychluje se schopnost reagovat na změnu.⁵⁵

2.3 Vzdělávání

Cílem současného vzdělávání je podporovat děti v určité individualizaci a jedinečnosti, ale zároveň v nich prohlubovat pocity pospolitosti a sounáležitosti se skupinou.⁵⁶ Jedním z průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jako RVP ZV) je i Mediální výchova, zaměřená na mediální komunikaci a práci s médii.

⁵² Srov. TURK, Victoria. *Understanding Generation Alpha* [online]. HOTWIRE [cit. 2021-02-08].

Dostupné z: https://storage.pardot.com/147241/103705/Understanding_Gen_Alpha___US.pdf, s. 18.

⁵³ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 254-267.

⁵⁴ Srov. KOPECKÝ, K. a R. SZOTKOWSKI. *Rodič a rodičovství v digitální éře* [online], s. 10 a 21.

⁵⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 254-290.

⁵⁶ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 27-28.

Vzhledem k současnému zahlcení médií nabývá toto téma na důležitosti. Mediální výchova má za cíl nejen vybavit žáky základní úrovní mediální gramotnosti, ale rozvíjí i komunikační schopnosti.⁵⁷

V roce 2019 Mark McCrindle uvedl, že Generace Alfa bude v Austrálii nejvzdělanější generací vůbec. Podle jeho předpokladů by mělo dosáhnout 50 % z nich vysokoškolského titulu, a to i protože generace jejich rodičů velmi dbá na vzdělání a studium upřednostňuje před hrou či pohybem venku.⁵⁸ V České republice by mělo být podle statistik Eurostat vysokoškolsky vzdělaných ještě více, v roce 2018 byl např. poměr podílu vysokoškolských studentů v Praze k jejím obyvatelům nejvyšší v celé Evropské unii.⁵⁹

Norská marketingová společnost Keystone zaměřená na výzkum akademického vzdělávání vydala v roce 2020 seznam deseti rad pro školy a univerzity, které by se měly připravit na příchod Alf jako studentů. Především upozorňují na nutnost již dnes technologicky vybavit školy (nejen pokročilými zařízeními, ale např. i dostatečným množstvím elektrických zásuvek), a využívat Artificial Intelligence (umělé inteligence, dále jako AI). Generace Alfa totiž bude mít v tomto ohledu vysoké nároky a bude očekávat bezproblémové interaktivní zázemí. Další oblastí, ve které jsou podle nich nutné změny, je systém výuky. Nejmladší generace je zvyklá na okamžité vyhledávání informací a klasické přednášky je tedy většinou nezaujímají, školy by měly vytvořit online výukové programy, které lze individuálně volit podle preferencí studenta a snažit se co nejvíce zprostředkovávat videoobsahem, na který jsou Alfy zvyklé.

Zmiňují také jistou obavu ze znehodnocení titulu bakalář. Vzhledem k narůstajícímu počtu vysokoškolských studentů bude v době nástupu Alf na vysoké školy tento titul zcela běžný a bude tak mít na trhu práce v podstatě nulovou hodnotu. Vystává tedy otázka, zda bude u generace s každodenním přístupem k informacím o tento tip studia vůbec zájem, zda se pro ně nestane zbytečností. Podle Keystone se jedná o příležitost pro vysokoškolské vzdělávání, aby se vyvinulo a poskytlo dovednosti a znalosti, které budou budoucí studenti a pracovníci chtít či potřebovat, studijní programy by se tak měly

⁵⁷ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 38-40.

⁵⁸ Srov. MCCRINDLE, Mark. What comes after Generation Z?... *McCrindle* [online].

⁵⁹ Srov. Ratio of the proportion of tertiary students over the proportion of the population by NUTS1 and NUTS2 regions. In: *Eurostat: Statistics* [online]. c2021 [cit. 2021-03-03]. EDUC_UOE_ENRT05.

Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_enrt05/default/table?lang=en

zaměřit mnohem více na praktickou část výuky.⁶⁰ Studenti se musí naučit, jak samostatně myslet, a ne co si myslet. Mají předjímat, co se mají naučit pro dosažení svých cílů a jak jich dosáhnout za využití vlastních možností a schopností.⁶¹

Přestože Generace Alfa bude podle všeho vyžadovat využívání technologií ve všech oblastech vzdělávání, jejich náhrada za papír může být v některých oblastech na škodu. Výzkumy např. potvrdily, že studenti čtoucí z papíru se lépe soustředí a při psaní poznámek rukou lépe chápou látku.⁶² V dnešní době některé školy v cizině i u nás zakazují používání mobilního telefonu ve svých prostorách. V lednu 2019 Česká školní inspekce vydala prohlášení, že je tato restrikce užívání mobilních telefonů o přestávkách nežádoucí, jedná se o omezování kontaktu mezi dítětem a rodičem, což může vést k obavám o dítě.⁶³

2.3.1 Distanční vzdělávání a jeho vliv na Generaci Alfa

„Ve školském zákoně byla novelou vyhlášenou pod č. 349/2020 Sb. s účinností ode dne 25. 8. 2020 stanovena pravidla pro vzdělávání distančním způsobem v některých mimořádných situacích uzavření škol či zákazu přítomnosti dětí, žáků nebo studentů ve školách. Zákonem je nyní nově stanovena a) povinnost školy ... zajistit vzdělávání distančním způsobem ... b) je stanovena povinnost dětí, žáků nebo studentů se tímto způsobem vzdělávat.“⁶⁴

Vzdělávání probíhá v návaznosti RVP, Školního vzdělávacího programu a Třídního vzdělávacího programu. Způsoby distančního vzdělávání jsou různé, jak v listinné, tak elektronické podobě. Odlišné vzdělávání také probíhá u dětí se speciálně vzdělávacími potřebami či s odlišným mateřským jazykem. Záleží i na technické vybavenosti škol a rodin, na domácím zázemí, na možnosti komunikace dítěte či žáka se školou. Tomu se musí přizpůsobit také hodnocení výsledků vzdělávání žáka. Ve většině příkladů probíhá

⁶⁰ Srov. HUGHES, Joanna. Getting to Know Generation Alpha: 10 Takeaways for Higher Ed. *Keystone: Academic Solutions* [online]. 2020 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z:

<https://www.keystoneacademic.com/news/getting-to-know-generation-alpha-10-takeaways-for-higher-ed>

⁶¹ Srov. ZMUDA, Allison, Marie ALCOCK a Michael FISHER. Meet Generation Alpha: Teaching the Newest Generation of Students. *Solution Tree Blog* [online]. 2017 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.solutiontree.com/blog/teaching-generation-alpha/>

⁶² Srov. DOČEKAL, Daniel a kol. *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé...* Praha: Mladá fronta, 2019. Flowee. ISBN 978-80-204-5145-3, s. 20 a 119.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 48.

⁶⁴ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. Praha, 2020 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/53906_1_1/, s. 3.

online distanční výuka v podobě videokonferencí, které jsou pro žáky velice náročné. Především u mladších dětí je těžké udržet pozornost a soustředit se na danou výuku.⁶⁵

Podle výzkumů v roce 2015⁶⁶ byly v průměru v jedné domácnosti 3 mobilní telefony, 1 počítač a více než 1 televize. Za současného nouzového stavu tyto čísla rychle rostou. Bohužel jsou ale i nyní rodiny, kde chybí jak IT technika, tak internetové připojení (tento problém se snaží řešit např. dobročinná organizace Počítače dětem). Zaznamenali jsme i případ technologicky dobře vybavené rodiny, kde ovšem oba rodiče v době pandemie chodí do zaměstnání, takže distanční vzdělávání žáka probíhá u prarodiče, který technologie neovládá a ani jimi nedisponuje. Žák tak musí po domluvě s paní učitelkou pracovat jen v listinné podobě.

Zákonní zástupci dětí mají větší podíl na výuce a vzdělávání svých dětí, než jak tomu bylo doposud, především pak u nejmladších ročníků základní školy. Rodiče se musí více zapojit a seznámit s metodikou učení, mají větší díl zodpovědnosti a musí doma nastavit dítěti řád, který je ve škole při hromadném vzdělávání samozřejmostí. Ukázalo se také, že distanční vzdělávání pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami je mnohem náročnější než prezenční. Dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám navíc více neprospívá domácí sociální izolace.

Děti i žáci musí pravidelně plnit z domova školní povinnosti, a tím pádem využívat technologická zařízení jako jsou notebooky, tablety i mobilní telefony. Jejich používání se tedy stalo každodenní samozřejmostí a nezbytností. Zajímavé je, že před pandemií děti technologická zařízení v domácnostech využívaly spíše ke hře, komunikaci s přáteli a ke sledování filmů či seriálů, zatímco nyní jsou vedeny přímo k práci s počítačem. Dá se předpokládat, že toto období výrazně ovlivní představy o jejich budoucím povolání a můžeme očekávat další úbytek zájmu o učňovské obory.⁶⁷ Na fakt, že tato generace už před pandemií tíhla k sedavým úkonům a je více přelétavá, upozorňuje také entomolog Miroslav Papáček, který se obává vlivu na možný nedostatek lékařů a přírodovědců v této generaci.⁶⁸

⁶⁵ Srov. NEUMAJER, Ondřej. Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. *Řízení školy: Odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, **XVII**(11), 15-17. ISSN 1214-8679.

⁶⁶ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 23.

⁶⁷ Srov. *Nadbytek manuální práce, řemeslníci chybí napříč obory* [online]. In: 10.2.2020 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.atraktivni-prace.cz/nadbytek-manualni-prace-remeslnici-chybi-napric-obory/>

⁶⁸ Srov. PAPÁČEK, Miroslav. Badatelsky orientované přírodovědné vyučování cesta pro biologické vzdělávání generací Y, Z a alfa? *Scientia in educatione* [online]. 2013, **1**(1) [cit. 2021-01-16]. ISSN 1804-7106. Dostupné z: doi:10.14712/18047106.4, s. 37.

Díky omezením si začaly děti a žáci uvědomovat důležitost každodenních kontaktů s přáteli a širší rodinou, trápí je, že se nemohou setkávat při mimoškolních aktivitách a zažívají obavy o své prarodiče. I žáci prvního stupně si uvědomují nedostatečnost distanční výuky, domácí prostředí je prý více rozptýluje a mají omezené možnosti doptat se na látku, které nerozumí.⁶⁹

Dle metodiky o vzdělávání distančním způsobem by při distančním vzdělávání neměli děti a učitelé u monitorů počítače trávit tolik hodin jako v běžné výuce ve škole, neodpovídá to zásadám psychohygieny (např. u žáků druhého stupně základní školy by neměla přesahovala tři vyučovací hodiny za sebou).⁷⁰ Ve výsledku ovšem někteří pedagogové dávají dětem více úkolů k samostudiu a u nich dítě často čas u monitoru opět tráví. Zároveň je vhodné online výuku v celých třídách zaměnit za výuku v menších skupinách, případně ji těmito skupinami alespoň doplnit.⁷¹

Pro všechny zúčastněné je také samozřejmě důležitá zpětná vazba probraného učiva nebo možné konzultace, ale pro pedagogy může být evaluace distanční výuky náročná. Už teď je jasné, že prezenční vzdělávání je nenahraditelné a nezastupitelné jakoukoliv technologií a distanční vzdělávání by mohlo být v budoucnu jeho vhodným doplňkem. Pro MŠMT je tato doba určitě výzvou do budoucna více školy vybavit počítači, internetovou sítí a také více vzdělávat pedagogy v oblasti online komunikace.

Různé více či méně skeptické názory vlivu epidemické situace na děti přináší odborné časopisy. Učitel ze Základní školy Bartošovice, Tomáš Horáček⁷² mluví o promarněném potenciálu Generace Alfa. Před pandemií byla vnímána jako velice perspektivní a vzdělaná, ale to je podle něj minulostí. Distanční vzdělávání vnímá jako experiment, který se na této generaci musí nutně podepsat. Tento názor sdílí i Milan Rokos,⁷³ který ale varuje především před psychickými a zdravotními problémy dětí zasažených pandemií. Upozorňuje na veškeré lékařské výzkumy o důležitosti pohybu

⁶⁹ Srov. ROK 2020 OČIMA DĚTÍ: Online kroužky, virtuální třídy a babičky přes facetime a roušky. *IRozhlas: Vinohradská 12* [online]. 2020, 29. 12. 2020 [cit. 2020-12-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/podcast-vinohradska-12-deti-rok-2020-koronavirus-vyuka_2012290600_mpa

⁷⁰ Srov. MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online], s. 12.

⁷¹ Srov. ANDRYS, Ondřej. I v distanční výuce sociální kontakty. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS, 2020, **123**(45), 15. ISSN 0139-5718.

⁷² Srov. HORÁČEK, Tomáš. Tvrdá realita distančního vzdělávání. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS, 2020, **123**(40), 14. ISSN 0139-5718.

⁷³ Srov. ROKOS, Milan. Komentář: Obětovali jsme děti a nikomu to nevádí. *Seznam Zprávy* [online]. 02.02.2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/komentar-obetovali-j sme-deti-a-nikom u-to-nevadi-140329>

a čerstvého vzduchu pro organismus. Považuje děti za oběti vládních opatření, jejichž zdraví bylo položeno za obět' ohroženější skupině obyvatel. Více k tomuto tématu bude zmíněno v kapitole 2.4 Zdraví.

Linku bezpečí zaplavují telefonáty dětí pocit'ujících úzkost z dlouhodobé izolace, s psychickými problémy a nevládním online výuky. Podle vedoucí Linky bezpečí Kateřiny Liškové je alarmující především 67 % nárůst kyberšikany za rok 2020. Často se jedná také o výsměch spolužáků dítěti, které je z ekonomicky špatně zajištěné rodiny a nemá tak např. počítač pro distanční výuku.⁷⁴

Psychoterapeutka Martina Chmelová⁷⁵ popisuje, jak epidemiologická opatření a měnící se podmínky přinášejí u dětí i dospělých chaos. Byl narušen celý školský systém, ale i různé zájmové činnosti, celá společnost se všemi obory. Jde o dlouhodobý stres, který působí na lidskou psychiku, ale i na celé tělo. Jarní karanténa a nepřítomnost dětí ve škole se na každém projevila jinak. Psychologové doporučovali školám v září šesti až osmi týdenní adaptaci pro usazení emocí a opětovného vnímání bezpečí, tu ale bohužel podzimní epidemiologická opatření neumožnila dokončit.

Distanční výuka školskému systému přinesla mnoho problémů i do budoucna. Nejen na úrovni škol, ale i na úrovni samotných tříd se tvoří velké rozdíly mezi dětmi. Mnozí učitelé bojují s distanční výukou nebo ji podle rodičů zanedbávají. Petra Mazancová uvádí velkou ztrátu vědomostí u žáků z komplikovaného nebo nepodnětného rodinného prostředí. Jedná se o žáky, kterým se učitelé snaží v běžné výuce individuálně věnovat, ale distanční vzdělání to v podstatě neumožňuje, tyto žáky může tak pandemie poznamenat na celý život.⁷⁶

Mark McCrindle vydal v květnu 2020 mimořádnou publikaci věnující se tomuto tématu v australských podmínkách. V ní uvádí, že každá generace má ve svém životě událost, která je zásadně ovlivnila, za Generaci Alfa to bude právě pandemie. Podstatnou úlohu v životě této generace přikládá Covidu-19 84 % všech dospělých. Podle jeho výzkumu mladší generace prožívá více závažných obav o svou budoucnost, než generace

⁷⁴ Srov. JANÁSOVÁ, Vendula. „Dětem se směji, že nemají počítač na distanční výuku.“ Linky bezpečí i důvěry musely posílit kapacitu chatů. *ČT24* [online]. 14. 1. 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3254416-detem-se-smeji-ze-nemaji-pocitac-na-distanzni-vyuku-linky-bezpeci-i-duvery-musely>

⁷⁵ Srov. CHMELOVÁ, Martina. Učitel s rouškou aneb Co je důležité v současné době. *Učitel'ský měsíčník*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, I(3), 5-7. ISSN 2694-9946.

⁷⁶ Srov. CIROKOVÁ, Kristina a Jan POSPÍŠIL. „Náš učitel si z pandemie udělal dovolenou.“... In: *Seznam Zprávy* [online]. Terén Kristiny Cirokové, 29.01.2021 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/video-tohle-trapi-rodice-skolnich-deti-a-stat-jen-prihlizi-139893>

starší (např. 51 % členů Generace Z, ale jen 29 % Builders – Válečné generace), kterých by se přitom měly týkat obavy o zdraví, vzhledem k vyššímu riziku nákazy v daleko větší míře. Na Generaci Alfa může mít tato situace vliv i v oblasti sociálního citění, mladé generace často uvádějí chuť věnovat se v této době více zranitelným (např. dovoz nákupu pro seniory).⁷⁷

Na rozdíl od negativních ohlasů na distanční vzdělávání u nás, 71 % australských rodičů, kteří ponechali děti během pandemie doma, uvedlo pozitivní zkušenosti a 82 % dospělých souhlasí s tím, že vzdělání by mělo být v budoucnu vedeno více online. Prezenční výuka jim chybí pouze jako prostředek socializace a dohled nad dětmi pro vytížené rodiče. Nejmladší generace, pro kterou byly technologie podstatné již před pandemií, nyní ještě více vrostla do digitálního světa. Můžeme také sledovat, jak se nyní snaží využívat technologie kreativnějším způsobem. Velké pozitivum, které lze přičíst na vrub Covidu-19, je více společně stráveného času členů rodiny, to se týká 52 % Australanů, kteří by rádi do budoucna své priority ohledně trávení času přehodnotili. Díky tomu rodinné vztahy mohou pro Generaci Alfa mít větší hloubku než u generací předchozích.⁷⁸

Zatímco dosud byla výuka v Austrálii směřována víceméně pouze na znalosti kontrolované za pomoci různých celonárodních testů, pandemie dala rodičům odstup, díky kterému zaznamenali její nedostatečnost. Ozývají se hlasy rodičů požadujících, aby bylo vzdělávání v budoucnu vedeno více celostně a podpořilo i znalosti praktické.⁷⁹ Pokud bude tento požadavek vyslyšen, nebo se snad rodiče sami pokusí při výchově dětem tyto hodnoty předat, pak by mohla být Generace Alfa mnohem více praktická, než původní výzkumy předpovídaly.

Během pandemie zavedlo 188 zemí celonárodní zavírání škol, což ovlivnilo více než 1,6 miliardy dětí a mládeže. Ještě před pandemií bylo učení dětí v krizi, pandemie tyto nerovnosti jen prohloubila a zvláště tvrdě zasáhla školáky v chudších zemích. Globálně mnoho škol nemá prostředky na investice do digitálního učení a mnoho dětí

⁷⁷ Srov. MCCRINDLE, Mark a Ashley FELL. *The Understanding the Impact of COVID-19...* [online]. Austrálie: McCrindle Research, 2020 [cit. 2021-02-02]. ISBN 978-0-6486695-1-7. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/wp-content/uploads/COVID19-Emerging-Generations-Report.pdf>, s. 4-7.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 16.

⁷⁹ Srov. BAKER, Rebecca. Trends of 2021... *The Advertiser* [online]. 26.1.2021 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.adelaidenow.com.au/lifestyle/trends-of-2021-mccrindle-research-tips-kids-have-ethics-more-like-greatgrandparents/news-story/a99c6308aa5308c839a133661075129d>

z chudších domácností nemá přístup k internetu. V minulosti vedlo zavírání škol vždy k nárůstu dětských sňatků a dětské práce, což dětem často brání v dalším vzdělávání.⁸⁰

Přestože měla veškerá předcovidová šetření od Generace Alfa velká očekávání ohledně jejich vzdělanosti a schopností, po zásahu distančním vzděláváním jsou tyto dovednosti v ohrožení. Nejmladší generace zůstává bezesporu nejinformovanější, jejich schopnost využívat média převyšuje schopnosti jejich rodičů, ale v současnosti jim chybí zkušenosti z reálného světa a schopnosti praktické, které by je alespoň částečně odpoutaly od světa virtuálního. Z důvodu v současnosti stále probíhající pandemie tak můžeme pouze odhadovat, jaký bude konečný dopad různých omezení na tuto generaci.

2.4 Volný čas

„Volný čas je v naší společnosti vnímán jako významná součást života. Mimořádný význam má zejména pro věkovou kategorii dětí a mládeže, proto je třeba věnovat pozornost rizikům a problémům, které přináší...“⁸¹

U dnešní mladé generace lze pozorovat změny v zájmech, například čtení knih je často nahrazováno digitálními prostředky a počet těch, kdo dávají přednost internetu s vzrůstajícím věkem stoupá.⁸² V obrázku grafu níže „Graf 2.14- Denní aktivity spojené s četbou a publikováním na internetu“⁸³ vidíme přímou souvislost mezi čtením a prací na internetu. Slabší čtenáři tráví na internetu podstatně více času.

Graf 2.14 Denní aktivity spojené s četbou a publikováním na internetu — silní/slabí čtenáři. Děti 9–12 let, N=581

⁸⁰ Srov. COVID-19 and children: UNICEF data hub. *UNICEF: for every child* [online]. 2020 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://data.unicef.org/covid-19-and-children/>

⁸¹ STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 116.

⁸² Srov. FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-804-8, s. 58.

⁸³ Tamtéž, s. 30.

Úbytek zájmu o čtení můžeme sledovat i v návštěvnosti knihoven, zatímco v roce 2007 navštívilo knihovnu alespoň jednou 41% populace, v roce 2013 už to bylo pouze 32 % a toto číslo stále klesá. Dle statistik lidé středního věku (25-54 let) čtou vždy nejméně za svůj život, jelikož na čtení nenachází tolik volného času.⁸⁴ Nabízí se tedy otázka, v jaké míře budou vycházet knihy, až tohoto věku dosáhne Generace Alfa, která již nyní obtížně buduje svůj vztah k literatuře. Přijde snad díky snahám některých knihoven a organizací (např. Celé Česko čte dětem) renesance čtenářství? Nebo se počet publikovaných knih časem sníží na nutné minimum? Informační a mediální gramotnost stoupá, ale zase klesá společné trávení volného času celé rodiny v domácnosti, proto mohou být podobné projekty velkým přínosem nejen pro četbu, ale i pro rodinné vztahy.

Oproti předchozím, můžeme u generací vyrůstajících v 21. století sledovat také rozdíl ve volbě žánru četby. V průzkumu českých dětí 6-14 let byly v roce 2017 na prvních místech knihy z oblasti fantasy, a především pak knižní série Harryho Pottera se těší stále velké oblibě.⁸⁵ Podle Trávníčka zaujímá tato kniha další generace dětí, díky výjimečné možnosti stárnout s hlavním hrdinou v průběhu celé heptalogie. Je tak jakousi cestou k dospívání a nabízí mladým čtenářům žánr fantasy, který pro ně bude i v dalších letech atraktivní.⁸⁶

Volný čas mimo domov již není vnímám pouze jako doba sloužící ke sportu či odpočinku, ale také jako čas vhodný ke sebevzdělávání. Toho využívají nejen muzea, ale i zábavní centra, která rozšířila nabídku o vzdělávací programy. Rozvíjející se městské prostředí mění podmínky pro realizaci volnočasových aktivit. Ve městech je populární vyjádření postojů za pomoci streetart (např. graffiti, mozaiky) a také fyzické překonávání překážek – parkour.

S mediálním vývojem jsou propojené také různé zcela nové venkovní aktivity. Jsou to například výzvy spojené s vyfocením se v různých pozicích na kuriózních místech nebo specifické kolektivní aktivity (např. flashmob – realizace neobvyklé činnosti ve veřejném prostoru domluvené předem přes sociální síť).⁸⁷ Populární jsou také různé aplikace, propojující mediální svět s fyzickým (např. Pokemon Go, Ingres nebo geocaching).

⁸⁴ Srov. TRÁVNÍČEK, J. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*, s. 234-303.

⁸⁵ Srov. FRIEDLANDEROVÁ, H. a kol. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*, s. 70-71.

⁸⁶ Srov. TRÁVNÍČEK, J. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*, s. 252-256.

⁸⁷ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 126-128.

U mladé generace je velice rozšířený mediální multitasking ve volném čase (např. hrají hru na počítači při puštěné televizi, či si čtou u sledování sociálních sítí), jako rekreace může být taková činnost skutečně efektivní, ale problém nastává, pokud ji žáci přenášejí do studia. Pomocí experimentů byly potvrzeny sklony k poruše pozornosti u lidí, kteří takovou činnost provozují denně.⁸⁸

Pokud se zaměříme na volný čas dnešních dětí strávený u médií, kterému se bude věnovat i kapitola 3.2 Vztah Generace Alfa k médiím, musíme vzít v úvahu předcovidové průzkumy, které ukazovaly chování dětí v běžných podmínkách. Čas strávený u počítače v době pandemie je samozřejmě mnohonásobně větší, ale zase se u dětí o to více překrývá s časem pracovním, který tráví distanční výukou a přípravou na ni. V článku Ministerstva životního prostředí z roku 2017 se uvádí, že americké děti ve věku 8–10 let používají média v průměru 6,5 hodiny denně. České děti potom stráví s médii mezi 3,5-5 hodinami denně, a pouze 1,75 hodiny denně venku.⁸⁹

Vzhledem k stále se rozvíjejícím technologiím a virtuálním aktivitám čas strávený sezením u monitorů všech lidí napříč generacemi stále roste. Právě kvůli tomu mohou být aplikace typu Pokemon Go, ale i další technologie propojující fyzický svět s virtuálním pro Generaci Alfa velkým přínosem. Nabízejí možnost věnovat se odlišným aktivitám, aniž by uživatel zcela opustil virtuální realitu, což může být pro děti vrostlé do tohoto světa lákavé, ale zároveň skrývá nebezpečí nemožnosti se od této reality odpoutat.

2.5 Zdraví

Jak již bylo zmíněno v podkapitole 2.2.1 Distanční vzdělávání a jeho vliv na Generaci Alfa, pandemie má, a ještě bude mít mnoho zdravotních dopadů na mladou generaci. Děti všech věkových skupin napříč celým světem jsou ovlivňovány zejména socioekonomickými dopady.

Bohužel již dnes z dat Dětského fondu Organizace spojených národů (UNICEF)⁹⁰ můžeme sledovat vliv na děti v nejchudších zemích, nejchudších čtvrtích a na děti v znevýhodněných nebo zranitelných situacích. Jelikož rodiny přicházejí o zdroje příjmů a globální ekonomika se dostala do recese, více domácností upadá do chudoby.

⁸⁸ Srov. SPITZER, Manfred. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Přeložila Iva KRATOCHVÍLOVÁ. Brno: Host - vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-7491-856-8., s. 54.

⁸⁹ Srov. CHARVÁT, Ondřej. Děti tráví víc času s elektronickými médii než venku v přírodě. *ČR2030* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 18. 2.2017 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/magazin/lide/deti-travi-vic-casu-s-elektronickymi-medii-nez-venku-v-prirode/>

⁹⁰ Srov. COVID-19 and children: UNICEF data hub. *UNICEF: for every child* [online].

Pro nejchudší rodiny je situace zoufalá. Odhad z listopadu 2020 předurčoval dokonce o 142 milionů dětí z chudé domácnosti více v méně rozvojových zemích (především v subsaharské Africe a jižní Asii) do konce roku 2020.

Podle těchto statistik bylo před pandemií celých 45 % dětí alespoň v jedné oblasti zasaženo multidimenzionální chudobou (bez přístupu ke vzdělání, zdravotní péči, bydlení, výživě, hygieně nebo vodě). Již nyní je takových dětí mnohem více, což můžeme sledovat i u nás, kde je v době pandemie problémem především přístup ke vzdělání.

Zatímco se na oko zdá, že jsou děti ušetřeny přímých dopadů COVID-19 na úmrtnost, nepřímé účinky vyplývající z napjatých zdravotních systémů a narušení život zachraňujících zdravotnických služeb mohou mít za následek ničivý nárůst úmrtnosti dětí. Hrozí, že pandemie zvrátí desetiletí pokroku dosaženého po celém světě směrem k eliminaci úmrtí dětí, kterým lze zabránit. Podle studie Johna Hopkinse Bloomberga pokrývající 118 zemí s nízkými a středními příjmy, by za pouhých dvanáct měsíců mohlo dojít k dalším 2 milionům úmrtí dětí do pěti let věku v důsledku snížení úrovně běžného pokrytí zdravotních služeb. To také pravděpodobně zvýší počet mrtvě narozených dětí. K dětem se také během pandemie nedostávají vakcíny, které jim často v podmínkách méně ekonomicky vyspělých zemích prodlužují život nebo je drží od vážných následků různých nemocí. Jedná se např. o spalničky, jejichž počet hlášených případů je momentálně nejvyšší za posledních 23 let.

Další problematickou oblastí, která se zdravotně podepíše na Generaci Alfa je bezesporu domácího násilí. Mezi dobře známé rizikové faktory patologického jednání patří právě ekonomická nejistota, ztráta zaměstnání a sociální izolace. Je tedy pravděpodobné, že různá vládní opatření napříč světem povedou ke zvýšenému napětí v domácnosti a následným újmám na zdraví.⁹¹

Dá se předpokládat, že Generace Alfa bude trpět více chronickými onemocněními a zhoubnými nádory. Od 80. let počet dětí s nemocemi nervové soustavy, smyslových orgánů a respiračními onemocněními nepřetržitě narůstá.⁹² I přes stále se vyvíjející zdravotnictví je důležitá otázka, jaký budou mít tato onemocnění dopad na kvalitu jejich života a také na doposud narůstající střední délku života lidí, která bude zřejmě také ovlivněna probíhající pandemií. Přestože celosvětová průměrná délka života lidí doposud narůstala (především kvůli snižování úmrtnosti dětí), v některých vyspělých zemích

⁹¹ Srov. COVID-19 and children: UNICEF data hub. *UNICEF: for every child* [online].

⁹² Srov. MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*, s. 253.

s vysokou mírou obezity nastal podle studií z roku 2012 plynulý pokles (např. v USA, Kanadě, či Německu). Kvůli narůstající míře obezity u dětí tak předpověděli výzkumníci Generaci Alfa kratší předpokládanou délku života než jejím rodičům.⁹³

Technologicky vyspělé prostředí, kterému jsou děti z Generace Alfa každodenně vystavovány, může vést k psychickým onemocněním, především pak závislosti na médiích (např. závislost na internetu, počítačových hrách, sociálních sítích) nebo k chorobnému strachu, že o něco přijdete, když nebudete online (tzv. fenomén FOMO). V roce 2018 přiznali technologičtí giganti (Facebook, Google a Twitter), že byli úmyslně vytvořeni tak, aby svým obsahem co nejvíce lákali. Sami to považují za problém, ale uvádí, že je to systém, kterým vydělávají na svůj provoz.⁹⁴

„Dospělí s plně vyvinutým mozkiem dokážou návykové látky nebo rizikovému chování odolávat, děti nikoli. Ty jsou digitálními informačními technologiemi doslova sváděny. K tomu se přidává nedostatek pohybu, ochuzení smyslového vnímání, natrénovaná roztěkanost, chybějící nácvik nereflexivně prováděného, uvážlivého jednání, poruchy vývoje řeči a slabší vzdělání — to všechno jsou prokázané dopady digitálních informačních technologií na děti a mládež.“⁹⁵

V USA, Velké Británii, Indii, Číně a Brazílii probíhá každoročně rozsáhlý průzkum mezi rodiči Generace Alfa (Mileniály) zaměřený na důvěru ve využívání umělé inteligence pro zdraví a pohodu jejich dětí. Cílem je zjistit, jak mohou technologie ovlivnit nejtechnologičtější generaci v dlouhodobém hledisku. V nejnovějším průzkumu z roku 2019 téměř 75 % rodičů uvedlo, že by v případě potřeby svému dítěti implantovali otestované, plně funkční 3D vytištěné srdce. Ve zdravotnictví se již objevila sluchátka s virtuální realitou (dále jako VR), která mohou ponořit lidi do 3D světa, a tak pomoci s léčbou bolesti. Přes 88 % rodičů preferuje možnost používat u dětí VR místo léků ke zmírnění bolesti.

Rozporuplné názory v rodičích vyvolává především virtuální zdravotní sestra s umělou inteligencí, která by měla za úkol dohlížet na dětské pacienty v době nepřítomnosti zdravotnického personálu. Přestože podobné inteligentní nástroje a vzdáleného monitorování pomáhají v ošetrovatelství rozšiřovat péči nad rámec osobního sledování, většině rodičů v USA (67 %) a VB (57 %) by nebylo příliš pohodlné

⁹³ Srov. SPITZER, M. *Kybernetoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*, s. 31-32.

⁹⁴ Srov. DOČEKAL, D. a kol. *Dítě v síti*, s. 107-108.

⁹⁵ SPITZER, M. *Kybernetoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*, s. 19-20.

nechat své dítě v jejich péči během nutného pobytu v nemocnici. Naopak, většina rodičů v Číně (88 %), Indii (83 %) a Brazílii (61 %) by to uvítala. S vývojem různých virtuálních služeb přichází na trh také velmi populární zdravotní chatboti, kteří porovnávají příznaky s databází nemocí, anamnézou pacientů a okolnostmi, a poté doporučují postup hodnocení.⁹⁶

Vzhledem k neustálému vývoji umělé inteligence bude její podíl ve zdravotnictví, stejně jako i v jiných součástech společnosti, neustále růst. Z výše zmiňovaných průzkumů vyplývá mimo jiné také to, že se důvěra v zdravotnické technologie rok od roku zvyšuje a budou nedílnou součástí života Alf. Celosvětově se stále zlepšuje zdravotní péče, ale zhoršují se životní podmínky na naší planetě, tenčí se ozonová vrstva, snižuje se kvalita vody a zvyšuje se pravděpodobnost ekologických katastrof v důsledku globálního oteplování. Také pandemie Covidu-19 nejmladší generaci ovlivní, ale její konečné důsledky můžeme zatím pouze odhadovat.

2.6 Hodnoty

Přestože do výzkumů společnosti Ipsos, zaměřených i na české prostředí, nebyli dosud zapojeni členové Generace Alfa, z jejích výsledků lze sledovat jistý vývoj společnosti. Mladší generace mají mnohem větší obavy o životní prostředí a sociální problémy než generace starší, které znepokojuje migrace a dostupnost zdravotní péče.⁹⁷ Ostatně to, že je více jak polovina Generace Alfa znepokojená ohledně životního prostředí potvrzuje i Britská organizace Childwise, která provádí každoročně průzkum životů dívek a mladých žen od 7 do 21 let.

Z nejnovější verze tohoto průzkumu (2020) vyplývá, že 70 % dívek do 10 let má pocit, že nemohou být nikde, kam jdou, sami sebou. 29 % dívek Generace Alfa má problém vymezit svou osobnost, zájmy a názory a podle dosavadních zjištění se problém se sebeidentifikací s věkem rozšiřuje až na polovinu mladé populace.⁹⁸

Výzkumná firma McCrindle v roce 2020 zaměřila pozornost na pracovní a životní návyky Australanů, aby předpověděla, jak se národ vyvine po zkušenosti s COVID-19.

⁹⁶ Srov. IEEE Unveils Third Annual 'Generation AI' Global Study... *IEEE: Advancing Technology for Humanity* [online]. 2019 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.ieee.org/about/news/2019/ieee-unveils-third-annual-generation-ai.html>

⁹⁷ Baby Boomers milují Nokii, generace Z zase Apple. In: *MediaGuru* [online]. 04.11.2020 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.mediaGuru.cz/clanky/2020/11/baby-boomers-miluji-nokii-generace-z-zase-apple/>

⁹⁸ Srov. *Girls' Attitudes Survey 2020: A snapshot of girls' and young women's lives* [online]. Girlguiding, 2020 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://www.girlguiding.org.uk/globalassets/docs-and-resources/research-and-campaigns/girls-attitudes-survey-2020.pdf>, s. 8-23.

Výsledky naznačují, že si nejmladší generace již nyní více cení úspor a pevného zaměstnání. Pandemie jim ukázala, že ekonomické i životní jistoty nejsou trvale dané. Stejně hodnoty můžeme sledovat u generací, které si prožily světovou válku nebo Velkou hospodářskou krizi. Generace Alfa tak bude mít hodnotami mnohem blíže k starším generacím, než např. k Mileniálům.⁹⁹

Joanna Hughes upozorňuje na měnící se důležitost hodnot. Bez ohledu na jejich obsah, mladé generace přikládají vlastním hodnotám čím dál tím větší váhu. Pravděpodobně tak nebudou pracovat pro společnosti, které nebudou odpovídat jejich hodnotám, nebudou respektovat soukromí při práci, podporovat duševní zdraví v práci a mít odvahu provádět změny.¹⁰⁰

⁹⁹ Srov. BAKER, R. Trends of 2021... *The Advertiser* [online].

¹⁰⁰ Srov. HUGHES, J. Getting to Know Generation Alpha... *Keystone: Academic Solutions* [online].

3. Média

Média = množné číslo od slova médium (latinsky střed či prostředek).¹⁰¹ Podle Slovníku spisovného jazyka českého¹⁰² médium je buď zprostředkující osoba (např. při spiritistických úkazech) nebo zprostředkující prostředí, činitel, prostřednictví. V současnosti funguje tento pojem nejčastěji jako označení pro masové komunikační prostředky (např. tištěná média, rozhlas, televize, internetová sdělení) – masmédia. Jejich jedinečnost spočívá v možnosti zasáhnout zároveň v podstatě neomezený počet příjemců. V rozvinutých společnostech jsou dnes masová média součástí každodenního života, což je také důvod proč se sociální média stala jednou ze základních forem komunikace.¹⁰³

Pokud mluvíme o mediálních činnostech, můžeme je rozdělit na interaktivní (např. hraní počítačových her, vyhledávání na internetu) a pasivní (např. sledování televize, poslech hudby, četba).¹⁰⁴ Účelem médií je především informování, socializace, kontinuita (podpora převládajících kulturních vzorců, či odkrývání nových směrů), zábava a získávání (agitování pro společensky významné cíle).¹⁰⁵ Dnešní masová média se od těch klasických (např. tištěných, či rozhlasových) zásadně liší. Jsou využívány ve většině domácností po několik hodin denně každý den, nabízejí nekonečné množství zábavy a informací, poskytují specificky zaměřené diskuse, mají možnost zajistit na vzdělání zaměřenou socializaci a pomáhají vyvážit politickou sílu ve společnosti.¹⁰⁶

„Razanci růstu vybavenosti domácností moderní komunikační technikou v průběhu prvního desetiletí 21. století nelze srovnávat s nárůstem v průběhu 90. let 20. století. Během let 2001-2003 se zvýšil podíl domácností, které byly vybaveny počítačem, z 15 % na 68 %.“¹⁰⁷

3.1 Vliv médií na osobnost člověka

Mediální pedagog James Potter uvádí pět oblastí působení médií na jednotlivce: kognitivní (nabízí poznatky, jež se je možné vědomě či nevědomě naučit), ovlivňování

¹⁰¹ Srov. PRAŽÁK, Josef Miroslav, František NOVOTNÝ a Josef SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník*. 19. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 684.

¹⁰² Srov. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

¹⁰³ Srov. BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 9.

¹⁰⁴ Srov. FRIEDLANDEROVÁ, H. a kol. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*, s. 29.

¹⁰⁵ Srov. JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2. přepr. vyd. Praha: Portal, 2015. ISBN 978-80-262-0771-9, s. 83.

¹⁰⁶ Srov. JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ. *Masová média*, s. 21.

¹⁰⁷ STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 19-20.

postojů (médiá mají schopnost vytvářet nebo rozvíjet názory svých uživatelů), ovlivňování emocí (mají schopnost vyvolat ve svých příjemcích pozitivní i negativní emoce), vyvolávání fyziologických reakcí (jedná se o nevědomé fyziologické projevy, často známé jako reakce na jiné podněty, např. zúžení panenek při jasném světle, zvýšený tep při napětí) a působení na chování jednotlivců (např. vliv reklamy vyvolává změnu ve spotřebitelském chování).¹⁰⁸ Po celá tisíciletí se lidský mozek při svém vývoji spoléhal jen na stimulaci v reálném světě, ale v posledních desetiletích jsou lidé čím dál více ovlivňováni digitálními zařízeními. To pak působí na jejich osobnost v pozitivním i negativním duchu.¹⁰⁹

Již v 90. letech 20. století výzkumy potvrdily, že jsou médiá jejich uživateli vnímána jako reální lidé, věci a místa (např. postavy a místa v počítačových hrách). Zanechávají tedy stejně výrazné emotivní zkušenosti jako události fyzického světa.¹¹⁰ Z pohledu pedagoga nebo rodiče je tedy důležité digitální svět respektovat a nezlehčovat jeho důležitost v životě dětí.

Problémem řady dalších výzkumů týkajících se médií ve vztahu k dětem je skutečnost, že byly jejich výsledky v minulosti často zkreslené. Zaměřovaly se pouze na souvislost času stráveného u médií a ztrátu vlivu rodičů nebo byla médiá předem vnímána stereotypizovaně s obsahem asociálních modelů chování.¹¹¹ Mnoho starších studií zmiňuje právě osamělost a odloučení uživatele médií od společnosti, což neodpovídá poznatkům dnešním. Tvůrci webových služeb v počátcích 21. století si všimli faktu, že lidé využívající médií mají především tendenci svůj obsah sdílet a komunikovat o něm ve virtuálním i fyzickém světě. To dalo pobídku ke vzniku prvních sociálních sítí, pro které jsou hlavním artiklem právě vztahy mezi uživateli.¹¹² Totéž zmiňuje také výzkumná zpráva agentury Hotwire „*Understanding Generation Alpha*“. V podstatě není možné dnes potvrdit, ale ani vyloučit, že by užívání médií způsobovalo osamělost, jelikož není možné najít kontrolní skupinu stejně starých lidí, kteří by byli médií zcela nezasaženi.¹¹³

Čím dál častěji se objevuje názor, že volný čas je ve skutečnosti zbožím. Výrobci spotřebních produktů, operátoři a prodejci se předhánějí v nápadech, jak jej spotřebitelům

¹⁰⁸ Srov. JIRÁK, J. a B. KÖPPOVÁ. *Masová média*, s. 333-338.

¹⁰⁹ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 7.

¹¹⁰ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 26.

¹¹¹ Srov. Tamtéž, s. 25-26.

¹¹² Srov. Tamtéž, s. 71.

¹¹³ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 12.

zaplnit a u dětí to platí dvojnásob. Čím více tráví čas na internetu, čím více lajkují a sdílejí, tím více „bezplatné reklamy“ jde v prospěch distributora a tím více peněz vydělávají. Navíc si zatraktivňováním online světa vychovávají další, budoucí zákazníky. Je tedy těžké, ba přímo nemožné tento svět oddělit od reálného. Úskalí digitálního světa přitom spočívá v jeho zdánlivé bezplatnosti. Za užívání např. Googlu, nebo Facebooku neplatíme penězi, ale daty. Děti tak vyrůstají ve světě, kde něco jako soukromí neexistuje.¹¹⁴

Profesor David Šmahel uvádí, že každý uživatel internetu má ve skutečnosti dvě identity, virtuální a reálnou. Přičemž virtuální identita může být mnohočetná. Virtuální a reálná identita nikdy nemohou být zcela stejné, a to ani v případě, že se jedinec dobře zná a má snahu nevystupovat v online prostředí jinak. Tyto dvě identity od sebe nelze oddělit, vzájemně se prolínají a překrývají. V dnešní době také existuje mnoho vztahů, které fungují v obou rovinách, ve fyzickém i online světě, což potvrzuje fakt, že 88 % uživatelů používá na internetu své vlastní jméno. Virtuální realita je velice prospěšná pro rozvoj sebe sama a uvědomění si své identity, umožňuje nám totiž experimentovat s vlastní osobností a společenským chováním v relativním bezpečí a tím si ukotvit své místo ve světě. Také přispívá k omezení úzkosti a zvyšuje komunikativnost a odvahu mít vlastní názor.¹¹⁵

Výzkumy z let 2005 a 2008 dokládají, že osamělejší jedinci více experimentují s virtuální identitou. Zároveň ale uvádí, že je předstírání zcela jiné osoby poměrně vzácné. Uživatelé internetu se většinou snaží být sami sebou, ale mají tendence zostřovat své názory a osobnost.¹¹⁶ V souvislosti s těmito výzkumy můžeme předpokládat, že Generace Alfa bude díky možnosti experimentování se svou identitou v prostředí internetu již od raného věku mnohem více vyrovnaná se sebou sama.

Pro vývoj osobnosti člověka jsou podstatné vzory, se kterými se může v dětství identifikovat a napodobovat je. Tyto idoly bývají u mladších dětí často z prostředí vrstevníků, ale se stoupajícím věkem jsou nahrazovány vzory rodičovskými a mediálními. U mediálních vzorů děti inklinují především k reálným (sportovci, herci, youtuberi), jen necelých 7 % dětí uvádí jako idol fiktivní postavu.¹¹⁷

¹¹⁴ Srov. DOČEKAL, D. a kol. *Dítě v síti*, s. 13-14.

¹¹⁵ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 73-76.

¹¹⁶ Srov. ŠMAHEL, David a Anna ŠEVČÍKOVÁ. Virtuální identita, její vytváření a experimentování s identitou. *Aktuálně.cz* [online]. 09. 06. 2010 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/david-smahel.php?itemid=10055>

¹¹⁷ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 97-110.

Podle filozofa Franca Berardi spočívá největší nebezpečí kyberprostoru pro mladou generaci v jeho rychlosti. Mysl, vystavená nekonečnému zrychlení informačních podnětů, reaguje buď panikou nebo desenzibilizací (z necitlivěním). Citlivost je schopnost lidských smyslů zpracovávat informace, ale i schopnost, která umožňuje empatické porozumění, schopnost porozumět tomu, co slova neumí říct. Vyrůstá tak generace lidí, u kterých podobné schopnosti mizí.¹¹⁸

Jeden ze zcela pozitivních projevů médií na člověka uvádí výzkum Nature z roku 2003. Podle něj hraní videoher podstatně zvyšuje vizuální dovednosti a pozornost. Tuto skutečnost ověřili i na vzorku nehráčů, kterým se po odehrání akční hry zmiňované schopnosti výrazně zlepšili. Jinak zaměřené hry mohou zase zlepšovat koordinaci oko-ruka nebo schopnost řešení problémů. V budoucnosti by tak mohly být videohry využívány k rozvoji dovedností. Mnozí z odborníků věří, že podobně zaměřené výzkumy předpovídají, že díky rozsáhlému využívání technologií budou lidé v budoucnosti inteligentnější a schopnější.¹¹⁹

Susan Greenfield, vedoucí výzkumná pracovnice na univerzitě v Oxfordu se naopak obává, že možnost si kdykoliv vyhledat jakékoliv informace na chytrém telefonu, způsobí lenost používat svou paměť a základní schopnosti, podle ní by tak v dlouhodobém měřítku mohli lidé být naopak méně inteligentní. V odborných kruzích se jedná o velmi diskutované téma. Oponenti argumentují tím, že se díky osvobození od nutnosti pamatovat si fakta lidský mozek bude soustředit na náročnější úkony.¹²⁰

Bez ohledu na to, zda každodenní styk s médii má v sobě více pozitiv či negativ, nemůžeme mu upřít jeho vliv na osobnost. Je tedy jasné, že Generace Alfa, na kterou média působí již od narození, se bude zásadně lišit od všech předchozích, které se s digitální technologií poprvé setkaly v odlišných fázích svého života. Dokonce pak i od Generace Z, která sice také spadá do kategorie „*Born digital*“, ale jejich rané dětství nebylo zasaženo takovou přemírou chytrých telefonů a umělých inteligencí v každodenním životě.

¹¹⁸ Srov. BERARDI “BIFO”, Franco. *After the Future* [online]. libcom.org, 2013 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://libcom.org/files/AfterFuture.pdf>, s. 17.

¹¹⁹ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 8-10.

¹²⁰ Srov. Tamtéž, s. 11.

3.2 Vztah Generace Alfa k médiím

„Medializace volnočasového prostoru dětí a mládeže se uskutečňuje dvěma směry. Jednak aktivity médií směřují k dětem a mladým lidem jako k příjemcům a uživatelům (dítě jako objekt medializace). Na druhé straně samotné děti vyvíjejí mediální aktivity, mediálně tvoří (dítě jako subjekt medializace).“¹²¹

Německo-americké průzkumy z roku 2015 upozorňují na skutečnost, že se s obrazovkovými médii setkávají děti čím dál dříve, především pak s televizí (v USA začínají sledovat televizi průměrně v devíti měsících). Experimenty zaměřené na reklamní spoty zároveň prokázaly, že si děti předškolního věku zapamatují obsah, který je jim nabízen, velice rychle a získají k němu automaticky pozitivní vztah. Malé děti nejsou vybavené kritickým myšlením a nejsou tedy schopné podobným svodům odolávat. Navíc pokud se jim podaří produkt z reklamy reálně získat, vytváří to v nich pozitivní pocity, kterými si budují postupně závislost. O to více je podobné chování rizikové, pokud se jedná o reklamu na nezdravé potraviny (např. v USA vznikne ročně reklama ovlivňující záměrně dětské diváky a jejich stravování za deset miliard dolarů). To je také důvod, proč v některých zemích je reklama zaměřená na děti zcela zakázána (např. ve Švédsku je nelegální již více jak 20 let).¹²²

Harris upozorňuje na problematiku mediálního obsahu, kterému jsou dnešní děti vystavovány. Mnoho videí na YouTube, nebo i jiného obsahu na internetu vytváří inteligentní algoritmus, který vychází z videí či nápisů, které jsou zrovna populární a sám k nim automaticky přidává nové náhodné prvky, aby docílil inovace. Zádrhelem u takového uměle vytvořeného obsahu je ale skutečnost, že jej nikdo nekontroluje a sám sdílí svůj obsah. Malé děti se tak mohou na YouTube účtu dostat náhodou k videím, která jsou pro ně zcela nevhodná. To je zásadní rozdíl proti televizi, kde je vždy jasný tvůrce obsahu a podléhá tedy alespoň základní kontrole.¹²³ Navíc průzkumy ukazují, že více než třetina dětí ve věku od tří do čtyř let považuje YouTube za spolehlivý zdroj informací a škodlivý obsah tak může být pro ně ještě více nebezpečný.¹²⁴

¹²¹ STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 128.

¹²² Srov. SPITZER, M. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*, s. 40-44.

¹²³ Srov. DOČEKAL, D. a kol. *Dítě v síti*, s. 104-106.

¹²⁴ Srov. GENERATION ALPHA... *Eduniversal Evaluation Agency* [online]. 2019 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://eduniversal-eea.com/news/Generation-alpha-an-ieducation-for-an-igeneration.html>

„Cílem mediální výchovy je vybudování komunikační kompetence jedince, projevuje se schopností využívat média ke komunikaci s ostatními, vyjadřovat se skrze média, formulovat své názory a ve veřejném prostoru je konfrontovat s ostatními.“¹²⁵

Trumhová ve své práci uvádí, že ve většině rodin alespoň základní forma mediální výchovy probíhá, často se ale jedná pouze o omezování času s médii, na komunikaci ohledně mediálních obsahů nenachází rodiče dostatek času. Majorita rodičů si uvědomuje rizika spojená s působením technologií na děti, ale mají dojem, že se to jejich vlastních dětí netýká.¹²⁶

Přestože Generace Alfa využívá internet takřka od narození, během 2.-3. třídy (7-8 let) u dětí roste práce s ním. Lze to vidět například v osminásobném nárůstu počtu dětí, které si stahují knihy v elektronické podobě.¹²⁷ Výchova Generace Alfa je tedy bezesporu provázána médii, setkávají se s nimi ve volném čase, ale i ve škole a na rodiče jsou také kladeny narůstající nároky ohledně technologické a mediální gramotnosti (mnoho škol např. upřednostňuje komunikaci přes školní portál či e-mail). Komplikovaná situace tak nastává v rodinách, kde rodiče Alf patří ke starším generacím (většinou se v takovém případě jedná o Husákovy děti). Zlepšující se zdravotní péče a vývoj společnosti zvyšuje průměrný věk prvorodičů a nejsou tak výjimkou rodičky 40+, nemluvě o otcích, kteří samozřejmě mohou být ještě o generaci starší.

Dětství Husákových dětí a dřívějších generací nebylo poznamenáno tak silnou medializací, a tak starší rodiče v dnešní době více než kdy před tím mohou mít problém pochopit a vést mladou generaci. Mnozí odborníci upozorňují na nutnost budování mediální gramotnosti a hovoří dokonce o komunikačních problémech v rodinách, kde tato gramotnost některým členům chybí. Komunikace rodiny přes síť a mobilní telefony zvyšuje sounáležitost, zlepšuje informovanost o tom, co děti na síti dělají a umožňuje vliv na mediální gramotnost dětí.¹²⁸ To ovšem platí pouze v případech, kdy je čas komunikace přes telefon dostatečně vyvážený časem bez něj. Ve světě nacházíme i příběhy, kdy kvůli nadužívání mobilního zařízení ze strany rodiče naopak v rodině zcela zanikly jakékoliv vztahy, nebo došlo vlivem závislosti matky na telefonu přímo k zanedbávání dítěte.¹²⁹

¹²⁵ STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 136.

¹²⁶ Srov. TRUMHOVÁ, Tereza. Působení médií na současné děti z pohledu rodičů. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 121 s. Diplomová práce, s. 72-73.

¹²⁷ Srov. FRIEDLANDEROVÁ, H. a kol. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*, s. 66.

¹²⁸ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 134-135.

¹²⁹ Srov. DOČEKAL, D. a kol. *Dítě v síti*, s.109-111.

Četnost médií a technologií kolem nás má mnoho úskalí, ale může nabídnout i mnoho výhod. Existují vzdělávací aplikace, které pomáhají např. při učení jazyků, barev, nebo čtení. Díky chatovacím aplikacím také umí Generace Alfa lépe popisovat své emoce.¹³⁰

Specifickou záležitostí, která je již častou výbavou domácností např. v USA (cca. 40 milionů amerických domácností), je hlasový asistent (např. Alexa od Amazonu, Siri od Applu, Google Home). Tato technologie se začíná postupně objevovat i u nás, ale kvůli jazykové bariéře není její výskyt zatím tak častý. Hlasový asistent nabízí jistě mnoho výhod pro domácnost, jako je jednoduché spouštění hudby, zapínání světel na pokyn nebo dokonce monitorování srdeční činnosti u kardiaků v noci, ale může být velmi problematický pro vývoj jedinců, kteří s ním vyrůstají od narození. Tyto přístroje používají lidský hlas a přirozeně reagují na jakýkoliv dotaz nebo žádost. Pro malé děti je v podstatě nemožné rozeznat mezi živými lidmi, se kterými přeci také komunikují hlasem přes telefon a mezi umělou inteligencí. Robot se tak pro ně stává dalším členem domácnosti.

Ve výzkumu University of Washington zaměřeném na jednoho z výše zmiňovaných hlasových asistentů, Alexu od Amazonu, dokonce 90 % dětí uvedlo, že si dávají pozor, aby nezranily její city a považují ji za kamarádku. Dalším zádrhelem na tomto podivném vztahu je fakt, že děti nechápou, proč mohou dávat příkazy nebo být zlé na „jejich kamarádku“ Alexu, ale ne na ostatní lidi.¹³¹ Navíc tyto přístroje zatím nemají žádný věkový filtr, nedokážou identifikovat uživatele, takže mohou podat dětem explicitní odpověď.

Zatímco sociální média formující Generaci Z a starší byla především textová (facebook, twitter atd.) pro Generaci Alfa přestává být čistě textový či obrázkový obsah zajímavý, zásadní je pro ně především videoobsah. YouTube je neuvěřitelně populární pro rychlost poskytování snadných znalostí s trochou zábavy a nabízí i možnost prezentování vlastní tvorby.¹³² Momentálně je na žebříčku formátů oblíbených pro sdílení informace nejvýše fotografie a krátké video do 1 minuty, textové zprávy jsou sice v těsném závěsu, ale další nové formáty jej rychle dohánějí.¹³³ Dnes se také do

¹³⁰ Srov. DOČEKAL, D. a kol. *Dítě v síti*, s. 20-39.

¹³¹ Srov. Tamtéž, s. 111-113.

¹³² Srov. GENERATION ALPHA... *Eduniversal Evaluation Agency* [online].

¹³³ Srov. *AMI Digital Index 2020* [online]. AMI Digital, 2020 [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: https://index.amidigital.cz/wp-content/uploads/2020/10/ADI-2020_klienti_FINAL-1.pdf, s. 29.

elektronické komunikace čím dál více vrací audioformát. Jedná se o velmi oblíbené hlasové zprávy v aplikacích, audio chat v některých hrách, ale také o rozvíjející se sociální sítě založené na komunikaci čistě za pomoci hlasu (např. Clubhouse).¹³⁴ Také můžeme vidět, že ovladač k televizi, klávesnice a obrazovka počítače, tak jak je známe, jsou na ústupu. AI a další technologie lze ovládat nejen hlasem, ale také gesty nebo různými senzory. Uživatel je tak ještě více zapojován do mediálního procesu a interaktivní rozhraní přechází do fyzické reality.¹³⁵

Filozof Franco Berardi upozorňuje na teorii Sigmunda Freuda, podle které má přístup k jazyku mnoho společného s láskou, a především s tělem matky. V dnešní době je tento základní vztah čím dál více narušen, mladá generace se učí více slov od stroje než od matky. Jazyk se tak stává nestabilní, křehký a ztrácí se schopnost pochopit emocionální význam slov.¹³⁶

Neurovědec Michael Merzenich si všiml změn ve fungování mozku několika posledních generací. Zatímco v minulosti vládl člověk vždy několika překrývajícími se dovednostmi, které potřeboval ke svému přežití, dnešní jedinec se stále více specializuje na konkrétní úkoly. Dá se předpokládat, že se tento trend bude u Generace Alfa nadále stupňovat. Tento vývoj tlačí jedince této generace směrem k vysoce specializovaným technickým dovednostem, které budou muset získat, aby našli kvalitní zaměstnání. Britská výzkumná zpráva „PwC Economic Outlook“ z roku 2017 také předpovídá 30 % automatizaci pracovních míst ve Velké Británii a 38 % v USA během 30. let 21. století. To klade na děti a mládež další nároky ohledně studia a může vést k větším třídním rozdílům.¹³⁷

Jak můžeme sledovat z výše popsaných sledování, svět, který nás obklopuje, se od vynálezu iPadu rychle proměňuje a vytváří potřebu odlišných vlastností a schopností jedince než kdykoliv předtím. Stále se vyvíjející technologie zasahují čím dál větší část našich životů a dnešní děti pomalu přestávají vnímat rozdíl mezi světem virtuálním a fyzickým. Média zasahují do všech částí jejich životů, od rodiny, komunikace s přáteli,

¹³⁴ Srov. SVOBODA, Jiří. Česko má nový fenomén... *CzechCrunch* [online]. 21. 01. 2021 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.czechcrunch.cz/2021/01/cesko-ma-novy-fenomen-na-socialni-siti-clubhouse-se-lide-nevidi-jen-si-povidaji-a-travi-tim-hodiny-denne>

¹³⁵ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 17-21.

¹³⁶ Srov. BERARDI "BIFO", Franco. *After the Future* [online], s. 29 a 101-102.

¹³⁷ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 8.

volného času až po vzdělávání. Rodiče a učitelé Generace Alfa tak musí na tuto změnu prostředí reagovat a pokusit se pochopit přesah světa virtuálního ve fyzický.

3.2.1 Alfy ve světě

Globální komunikační agentura Hotwire provedla v roce 2018 rozsáhlý výzkum „The Parents of Generation Alpha“ (Rodiče Generace Alfa) napříč 8 státy po celém světě (Austrálie, USA, Francie, Itálie, Španělsko, Německo, Nizozemí, Velká Británie). Hlavními otázkami bylo, jak Generace Alfa používá technologii a jaký dopad to má na život v rodinách, s cílem definovat tuto generaci jako budoucí zákazníky. Výsledky naznačují, že značky nemají bez využití sociálních médií šanci udržet se na trhu.¹³⁸ Podle všeho rodiče ve Velké Británii stále více věří, že jejich děti považují své gadgety (drobná v daný okamžik populární elektronika – telefon, tablet, gameboy, kamera, hoverboard atd.) za nejdůležitější věc v jejich životě, přičemž 32 % uvedlo, že jejich děti upřednostňují telefon nebo tablet, ve srovnání s rodinou (18 %), prázdninami (12 %), hračkami (11 %) a domácími zvířaty (9 %). Domnívají se také, že do osmi let věku jejich děti pochopí, jak moderní gadgety fungují lépe než oni sami.¹³⁹

MIT Media Lab zkoumalo v roce 2017, jak děti od 3 do 10 let reagují na umělou inteligenci. Výzkum ukazuje, že děti z počátku s AI jednají jako s lidmi, ale později je řadí spíše na úroveň zvířat, mazlíčků. Tohoto faktu se chytlo mnoho výrobců hraček (např. Hatchimals, Hellou Barbie), vytváří tak nejen hračky s hlasem, ale také různé zvířecí roboty, které lze naučit povely a další věci. Výrobci cílí právě na neschopnost dětí rozlišit mezi živou bytostí a umělou inteligencí a vytváří tak u dětí úmyslnou citovou vazbu k technologiím.

Právě kvůli rannému vztahu s vyspělou technologií má Generace Alfa od chytrých zařízení velmi vysoká očekávání. Považují je za každodenního pomocníka a automatickou součást jejich fungování ve světě. To lze vidět i na porovnání s dětmi jen o pár let staršími. Na rozdíl od Generace Alfa, která je zvyklá vídat AI každý den, lidé starší 12 let zachází při podobných testech s umělou inteligencí vždy s úctou, obdivem a z počátku bývají šokováni rozsahem schopností těchto přístrojů.¹⁴⁰

¹³⁸ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 28.

¹³⁹ Srov. NEWSROOM. Hotwire launches ‘The Parents of Generation Alpha’ report. *Marketing communication news* [online]. September 25, 2018 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://marcommnews.com/hotwire-launches-the-parents-of-generation-alpha-report/>

¹⁴⁰ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 18-20.

Tato generace ráda využívá více odlišných sociálních médií. Zatímco sdílení podrobností o našich osobních životech se stává druhou přirozeností, důvěra mladé generace v sociální platformy oslabuje. Generace Alfa ráda sdílí svůj život s ostatními, ale zároveň je velmi citlivá na soukromí. Stále více prezentují své rozdílné identity napříč různými platformami s různou úrovní intimity a očekáváními, jak budou přijati (např. na jedné platformě sdílí intimní myšlenky s blízkými přáteli, na další zveřejňují jen do detailu upravené fotografie, které uvidí celý svět).¹⁴¹

Dan Schawbel uvedl pět vlastností Generace Alfa na základě svých výzkumů.¹⁴²

- Mají podnikavého ducha (díky přístupu k informacím a lidem mnoho z nich začalo podnikat ve věku mladším 10 let). To dává předzvěst tomu, že budou v průběhu života ještě úspěšnější.
- Užívají více technologií a silně spoléhají na sociální média, kvůli čemuž jsou silně závislí na propracovaných funkcích chytrých telefonů.
- Dávají přednost nakupování online, a to i protože neradi navazují fyzický kontakt při komunikaci. V důsledku toho mohou pociťovat samotu. Generace Alfa bude nejpropojenější generací, ale zároveň bude trávit mnohem méně času osobními rozhovory se svými vrstevníky.
- Jsou více zhýčkaní a vyžadují pozornost, jakou jim poskytují jejich rodiče. Průzkumy ukazují, že rodiče mají na děti s každou generací větší vliv.
- Jsou více samostatní, vzdělanější a připraveni na velké výzvy. Vývoj technologií jim poskytuje příležitost stát se více nezávislými a připravenými čelit globálním výzvám (např. globálnímu oteplování, volnému obchodu a konkurenci).

V Turecku proběhl v roce 2019 výzkum porovnávající Generaci Z s Generací Alfa z pohledu učitelů, výzkumná zpráva navíc zahrnuje i výsledky dalších výzkumníků napříč světem. Výsledky byly převážně negativní a ukazují velkou technologickou závislost, sebestřednost a sklon k násilí u nejmladší generace. Na druhou stranu mají také horší komunikační dovednosti, ale jsou ochotni se v tomto směru aktivně rozvíjet, výzkumy také potvrzují větší vzdělanost, soběstačnost a vnímavost, a to právě i proti o pár let starším Zoomers. Tím že Alfy upřednostňují komunikaci skrze sociální média, nevyhledávají často fyzický kontakt a mají rády svůj osobní prostor, což se může projevit

¹⁴¹ Srov. TURK, V. *Understanding Generation Alpha* [online], s. 31.

¹⁴² Srov. SCHAWBEL, Dan. *5 Predictions For Generation Alpha* [online]. JULY 17, 2014 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://danschawbel.com/blog/5-predictions-for-generation-alpha/>

v budoucnosti na odlišných vztazích během jejich dospívání. Generace Alfa je daleko více ovlivňována svými rodiči, kteří jim věnují daleko více pozornosti, než rodiče generací předchozích a mají s nimi blízký vztah.¹⁴³

Více jak 55 % britských dívek ve věku do deseti let baví hrát online hry, ale většina z nich uvádí že je na ně okolím vyvíjen tlak ohledně jejich výběru, především od vrstevníků. Mají pocit, že musí volit pouze ty dívčí, a to i protože akční hry často nenabízejí možnost zvolit si ženský charakter. Zvláštní je, že co se sportu týče (např. možnosti dělat v tělocviku stejné aktivity), 91 % všech dívek nejmladší generace necítí mezi nimi a chlapci v této oblasti žádný rozdíl. Ten ale uvádí polovina dívek starších 11 let.¹⁴⁴ Otázka tedy zní, zda se jedná o specifický rys Generace Alfa (je například možné, že díky různým změnám zákonů v Británii i jinde nebude tato generace pociťovat tak výrazné genderové rozdíly), nebo jsou data ovlivněny věkem respondentů. Tuto situaci bude bohužel možné sledovat až v následujících letech.

3.2.2 Alfy v České republice

Jak již bylo naznačeno v kapitole 1.2 Proč se společnost dělí na generace, Generace Alfa bude mít s Generací Z v České republice mnoho společných znaků, dosud totiž vyrůstají na rozdíl od předchozích generací v politicky homogenním prostředí. Ovlivňuje to jejich přístup k dějinám a žebříček životních událostí. Veškeré jejich propojení s „časem velkých dějin“, jak události 20. století označuje Trávníček, probíhá zprostředkovaně přes školu, rodiče, prarodiče či dnes již dokonce praprarodiče. Právě kvůli chybějícím politickým traumatům je pozornost těchto generací výrazněji věnována jejich prostředí a vztahům.¹⁴⁵

Stejně tak je podobně ovlivní pandemie Covid-19. Většina lidí spadající do Generace Z touto dobou studuje a budou tedy ovlivněni distančním vzděláváním stejně tak jako Alfy. U Zoomers můžeme mluvit dokonce o možném větším vlivu, jelikož mnoho Alf je předškolního nebo i mladšího věku a omezení je v takové míře nezasáhla. Pokud vycházíme z toho, že generace oddělují vždy zásadní události, které ovlivní soubor vrstevníků, nabízí se otázka, zda onou zásadní událostí není právě současná situace. Je tedy možné, že sociologové zpětně pozmění hranice nejmladších generací podle toho, jak je pandemie zasáhla.

¹⁴³ Srov. APAYDIN, Ç. a F. KAYA. *AN ANALYSIS OF THE PRESCHOOL...* [online], s. 123-132.

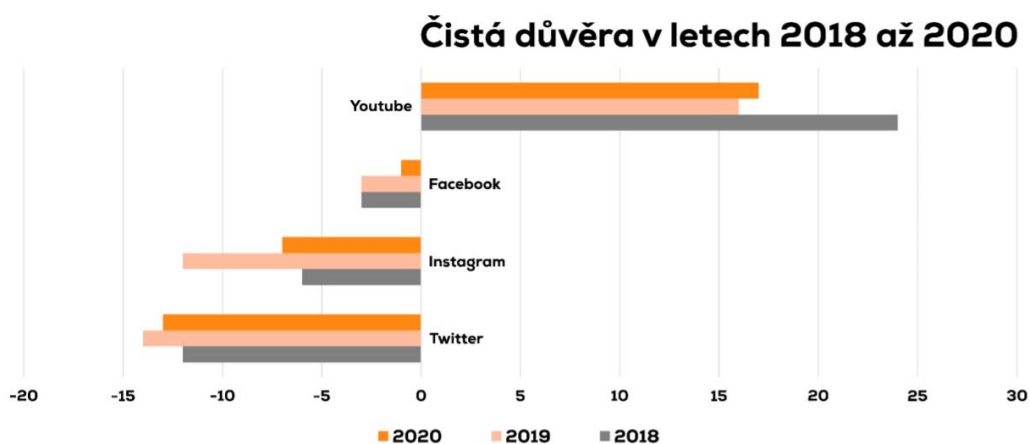
¹⁴⁴ Srov. *Girls' Attitudes Survey 2020* [online], s. 18-21.

¹⁴⁵ Srov. TRÁVNÍČEK, J. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*, s. 144.

Již v roce 2010 používalo Facebook 27 % obyvatel České republiky a toto číslo stále stoupá, obzvláště na prvním stupni základní školy.¹⁴⁶ Přestože věkové omezení Facebooku je 13 let a neměl by se tudíž Generace Alfa zatím vůbec týkat, z průzkumu víme, že většina rodičů nereguluje svým dětem obsah internetu, a i mladší děti tedy tyto a další podobné stránky využívají.¹⁴⁷

Přestože Češi sociálním sítím většinou příliš nedůvěřují, jinak je tomu, co se týče YouTube. Jak můžeme vidět v obrázku grafu níže „Důvěra jednotlivým sociálním sítím“,¹⁴⁸ podle průzkumu společnosti AMI Digital s.r.o., celková důvěra v něj u nás od roku 2018 sice výrazně poklesla, ale stále má poměrně vysoký index důvěry a je u nás zároveň nejoblíbenější sociální sítí vůbec. Podle téhož průzkumu mu lidé věří dokonce více než komerčním televizním stanicím (TV Prima, TV Nova, TV Barrandov) nebo deníku Právo a Parlamentním listům. Průměrný Čech stráví na sítích 159 minut denně, přičemž 16 % lidí je online více jak 4 hodiny každý den. Vzhledem k pandemii můžeme sledovat velký nárůst času stráveném na sítích za poslední rok (o 16 minut denně).¹⁴⁹

■ DŮVĚRA JEDNOTLIVÝM SOCIÁLNÍM SÍTÍM

AMI Digital INDEX 2020

AMI DIGITAL

strana 16

Nejnovější výzkumná zpráva projektu EU Kids Online IV (2020) zaměřující se na děti a dospívající ve věku 9-17 let, uvádí že 84 % českých dětí užívá denně smartphony pro přístup k internetu a 43 % počítač. Průměrně tak stráví online 172 minut denně, což je v porovnání s 15 dalšími zeměmi zúčastňujícími se tohoto výzkumu nadprůměrná

¹⁴⁶ Srov. STAŠOVÁ, L., G. SLANINOVÁ a I. JUNOVÁ. *Nová generace*, s. 72 a 76.

¹⁴⁷ Srov. KOPECKÝ, K. a R. SZOTKOWSKI. *Rodič a rodičovství v digitální éře* [online], s. 10.

¹⁴⁸ *AMI Digital Index 2020* [online], s. 16.

¹⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 4-16 a 32.

hodnota (průměr 167 minut). Ohledně online rizik zaznamenal výzkum rozdíly mezi pohlavími. Zatímco o něco více chlapců dostávalo zprávy sexuálního obsahu, dívky byly častěji požádány, aby sdíleli intimní informace. Více chlapců, než dívek se setkala s počítačovými viry a utrácejí za nákupy aplikací a online her. Mnohé české děti byly někdy vystaveny škodlivému obsahu: 27 % z nich vidělo nenávistné zprávy, 19 % vidělo kruté nebo násilné obrázky a 17 % je pravidelně ovlivňováno webovými stránkami souvisejícími s poruchou příjmu potravy. Výsledky ukazují, že rodičovské omezování obsahu (zákazy nebo technikou) nijak neovlivňují počet škodlivého obsahu, který děti vidí, pozitivní rodinné prostředí se však ukazuje jako účinný ochranný faktor.¹⁵⁰

Z nejmladší zkoumané kategorie (9-11 let), zasahující Generaci Alfa, sleduje u nás videoklipy každý den 65 % dětí, což je více jak dvojnásobný počet dětí sledující videa než v sousedním Německu (30 %). 40 % těchto dětí navštěvuje denně sociální sítě a 45 % hraje každý den online hry. Jen 10 % bylo zvyklé před pandemií používat počítač pro přípravu do školy.¹⁵¹ Za momentální pandemické situace se to však rychle mění a tyto pracovní návyky ovlivní Generaci Alfa i v jejím dalším životě.

Podle výzkumu využívání technologií je u nás používání počítačů rok od roku čím dál více nahrazováno mobilními telefony.¹⁵² I přesto ale podle statistik Eurostat z roku 2019 je frekvence užívání internetu v České republice vysoce nad evropským průměrem a v četnosti užívání počítače jsme dokonce druzí z celé Evropské unie. Paradoxně však Češi vykonávají online mnohem méně činností, než je evropský průměr.¹⁵³

Počet aktivit může být ovlivněn nejen úzkým záběrem místního uživatele, ale také nemožností některé činnosti v České republice vykonávat v online podobě (např. žádost o občanský průkaz a jiné úřední procesy) oproti např. Finsku, které má pro své občany komplexní online podporu. Co ovšem nelze vyvrátit a bude mít velký dopad na české Alfy je hojnost užívání počítačů. Alfy tak vyrůstají v prostředí, které je médiím o to více vystavuje a ovlivňuje jejich vývoj.

Jak zmiňuje již kapitola 2.3 Volný čas, mezi časem stráveným četbou a časem stráveným online existuje přímý vztah. Průzkum z roku 2017 dokazuje, že silní čtenáři

¹⁵⁰ Srov. ŠMAHEL, David a kol. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries* [online]. EU Kids Online, 2020 [cit. 2021-03-12]. ISSN 2045-256X. Dostupné z: doi:10.21953/lse.47fdeqj01ofo, s. 19-22 a 139.

¹⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 28–33.

¹⁵² Srov. *AMI Digital Index 2020* [online], s. 27.

¹⁵³ Srov. EUROPEAN COMMISSION. *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

z řad dětí se věnují médiím a online aktivitám výrazně méně často a nestráví s nimi tolik času jako čtenáři slabí (čtoucí maximálně 2x za měsíc). Např. 49 % dětí sleduje televizi každý den, ale slabí čtenáři u ní tráví průměrně o 30 minut denně více. Větší rozdíly můžeme pak sledovat u sociálních sítí, podle Friedlanderové je každý den používá 36 % slabého čtenářstva, ale jen 7 % každodenních čtenářů.¹⁵⁴ Budování vztahu k četbě tak můžeme brát jako částečnou prevenci před nadužíváním médií v raném věku.

V témže průzkumu porovnávali názor dětí (6-8 let) na čtení knih z roku 2014 a 2017, můžeme tak sledovat rozdíl mezi Generací Alfa a generací Z. Generace Alfa zaznamenává více jak dvojnásobný nárůst počtu dětí, které čtení knih považují za zastaralé, zároveň jej však o něco více z nich hodnotí jako zábavné a přisuzují mu větší důležitost pro vzdělávání se.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Srov. FRIEDLANDEROVÁ, H. a kol. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*, s. 29.

¹⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 49.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jaký vliv mají média na děti z Generace Alfa, získat o této generaci zásadní informace publikované v českých i cizojazyčných zdrojích a prozkoumat výsledky studií věnující se jí.

V rámci první části této práce jsou nastíněny okolnosti vzniku dělení společnosti na generace a popsány jednotlivé generace předcházející Generaci Alfa. Snaha byla především informovat čtenáře o historii tématu generací a dát mu možnost kontrastu vědomostí nabytých v této kapitole s vlastnostmi Alf uvedených v kapitolách následujících.

Druhá část uvádí základní údaje o pojmenování a vymezení Generace Alfa, zaměřuje se na konkrétní vlastnosti představitelů, na jejího pojmenovatele a popisuje základní vlastnosti stahující se k věkové skupině, ve které se Generace Alfa v době psaní této práce nachází (do 11 let). Kapitola obsahuje také aktuální téma distančního vzdělávání v době pandemie a zaznamenává možný dopad na budoucí život nejmladší generace. Domnívám se, že dílčí témata této části by bylo vhodné nadále rozvíjet, dát jim více prostoru a zaměřit se hlouběji i na další aspekty života Alf (např. mezilidské vtahy, přání do budoucna).

V třetí části práce se zaměřuji na média, jejich vliv na člověka a vztah, který k nim Alf chovají. Průzkumy ukazují, že se u nás a ve světě zástupci nejmladší generace setkávají v odlišné míře s různými typy technologií, přesto je ale jejich vztah k nim veskrze stejný. Mají velkou závislost na médiích a sociálních sítích, přes které hojně komunikují, ale neradi navazují při komunikaci fyzický kontakt. Z toho vyplývá, že budou sice nejpropojenější generací vůbec, ale zároveň budou trávit mnohem méně času osobními kontakty. Jsou také zvyklí na jiné způsoby interakce s digitálním obsahem a vyžadují ho ve všech částech svého života.

Většina sociologů již dnes zaznamenává dopady distančního vzdělávání a lockdownu na chování Alf. Vzhledem k tomu, že mnoho výzkumů, ze kterých tato práce vychází proběhlo před pandemií, je možné, že některá zjištění a předpoklady zde uvedené budou v budoucnu vyvráceny. Myslím, že základní otázky této práce se mi podařilo zhruba nastínit. Přesto však je téma svým zaměřením předurčeno k dalšímu bádání. Stále se rodí další Alf, vyvíjejí se a jsou ovlivňovány měnící se technologií a médii. Tím pádem je třeba v tomto tématu nadále bádát, provádět průzkumy a koneckonců také vyčkávat, jací jedinci této generace skutečně budou.

Seznam použitých zdrojů

Neperiodické publikace

- APAYDIN, Çiğdem a Feyza KAYA. *AN ANALYSIS OF THE PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON ALPHA GENERATION* [online]. European Journal of Education Studies, 2020, s. 123-141 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: doi:10.5281/zenodo.3627158
- BAKER, Rebecca. Trends of 2021: McCrindle Research tips kids have ethics more like great-grandparents. *The Advertiser* [online]. 26.1.2021 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.adelaidenow.com.au/lifestyle/trends-of-2021-mccrindle-research-tips-kids-have-ethics-more-like-greatgrandparents/news-story/a99c6308aa5308c839a133661075129d>
- BERARDI “BIFO”, Franco. *After the Future* [online]. Libcom.org, 2013 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://libcom.org/files/AfterFuture.pdf>
- CIROKOVÁ, Kristina a Jan POSPÍŠIL. „Náš učitel si z pandemie udělal dovolenou.“ Rodiče se bojí mluvit, stát přihlíží. In: *Seznam Zprávy* [online]. Terén Kristiny Cirokové, 29.01.2021 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/video-tohle-trapi-rodice-skolnich-deti-a-stat-jen-prihlizi-139893>
- CULALA, Harold John D. *Educating generation alpha: What are the demands of the 21st century workforce?* [online]. Kuala Lumpur, Malaysia, 2016 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.academia.edu/24526330/Educating_generation_alpha_What_are_the_demands_of_the_21st_century_workforce
- DOČEKAL, Daniel, Jan MÜLLER, Anastázie HARRIS a Luboš HEGER. *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*. Praha: Mladá fronta, 2019. Flowee. ISBN 978-80-204-5145-3.
- FISCHER, Ernst. *Problémy mladé generace: bezmocnost nebo odpovědnost?*. Praha: Mladá fronta, 1965. Svazácká knihovna. 23-109-65.
- FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-804-8.

- HUGHES, Joanna. Getting to Know Generation Alpha: 10 Takeaways for Higher Ed. *Keystone: Academic Solutions* [online]. 2020 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.keystoneacademic.com/news/getting-to-know-generation-alpha-10-takeaways-for-higher-ed>
- CHARVÁT, Ondřej. Děti tráví víc času s elektronickými médii než venku v přírodě. *ČR2030* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 18. 2.2017 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/magazin/lide/deti-travi-vic-casu-s-elektronickymi-medii-nez-venku-v-prirode/>
- JANÁSOVÁ, Vendula. „Dětem se smějí, že nemají počítač na distanční výuku.“ Linky bezpečí i důvěry musely posílit kapacitu chatů. *ČT24* [online]. 14. 1. 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3254416-detem-se-smeji-ze-nemaji-pocitac-na-distancni-vyuku-linky-bezpeci-i-duvery-musely>
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2. přepr. vyd. Praha: Portal, 2015. ISBN 978-80-262-0771-9.
- KAGAN, Julia. Generation X (Gen X). *Investopedia* [online]. 2020 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/g/generation-x-genx.asp>
- KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. *Rodič a rodičovství v digitální éře: Rizikové chování rodičů v online prostředí ve vztahu k dětem* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/107-rodic-a-rodicovstvi-v-digitalni-ere-2018/file>. Výzkumná zpráva. Univerzita Palackého v Olomouci.
- KOZAKIEWICZ, Mikołaj. *Záhadná generace: mýty a skutečnost*. Praha: Mladá fronta, 1968. Most (Mladá fronta).
- KYJONKOVÁ, Petra. *Představa mladé generace o životě: Hodně peněz a málo práce* [online]. In: . Lidovky, 11.03.2010 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/moje-penize/predstava-mlade-generace-o-zivote-hodne-penez-a-malo-prace.A100311_151100_moje-penize_abc
- LIEHM, A. J. *Generace*. Ilustroval Adolf HOFFMEISTER. Praha: Československý spisovatel, 1990. Vzpomínky a korespondence. ISBN 80-202-0254-4.
- MÁCHA, Karel. *Mladá generace známá i neznámá: fakta, názory, analýzy*. Praha: SPN, 1966. Pedagogické studie. 14-026-66.
- MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. V Praze: Karolinum, 2002. ISBN 80-7184-867-0.

- MCCRINDLE, Mark. Gen Z and Gen Alpha Infographic Update. In: *McCrindle* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/insights/blogarchive/gen-z-and-gen-alpha-infographic-update/>
- MCCRINDLE, Mark. What comes after Generation Z? Introducing Generation Alpha. *McCrindle* [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/insights/blogarchive/what-comes-after-generation-z-introducing-generation-alpha/>
- MCCRINDLE, Mark a Ashley FELL. *The Understanding the Impact of COVID-19 on the Emerging Generations* [online]. Australia: McCrindle Research Pty, 2020 [cit. 2021-02-02]. ISBN 978-0-6486695-1-7. Dostupné z: <https://mccrindle.com.au/wp-content/uploads/COVID19-Emerging-Generations-Report.pdf>
- MCCRINDLE, Mark a Emily WOLFINGER. *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. 3rd ed. Australia: McPherson's Printing Group, 2014. ISBN 978-0-9924839-0-6.
- PALFREY, John a Urs GASSER. *Born Digital: How Children Grow up In a Digital Age*. Basic Books, 2016. ISBN 978-0-465-00515-4.
- PAPÁČEK, Miroslav. Badatelsky orientované přírodovědné vyučování cesta pro biologické vzdělávání generací Y, Z a alfa? *Scientia in educatione* [online]. 2013, 1(1) [cit. 2021-01-16]. ISSN 1804-7106. Dostupné z: doi:10.14712/18047106.4
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
- PRAŽÁK, Josef Miroslav, František NOVOTNÝ a Josef SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník*. 19. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- RAPHELSON, Samatha. From GIs To Gen Z (Or Is It iGen?): How Generations Get Nicknames. *NPR* [online]. 2014 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2014/10/06/349316543/don-t-label-me-origins-of-generational-names-and-why-we-use-them>
- ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0343-8.

- SAK, Petr. *Generace a její vztah ke společnosti a ke společenskému vývoji: Projekt 2D06021* [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: http://www.insoma.cz/1_9.pdf. Teoreticko analytická studie. ASOV.
- SAK, Petr. *Mládež v konfrontaci generací. Insoma* [online]. 21.1.2020 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <http://www.insoma.cz/mladezvkonfrontaci.pdf>
- SCHAWBEL, Dan. *5 Predictions For Generation Alpha* [online]. JULY 17, 2014 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://danschawbel.com/blog/5-predictions-for-generation-alpha/>
- SPITZER, Manfred. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Přeložil Iva KRATOCHVÍLOVÁ. Brno: Host - vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-7491-856-8.
- STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.
- SVOBODA, Jiří. Česko má nový fenomén. Na sociální síti Clubhouse se lidé nevidí, jen si povídají a tráví tím hodiny denně. *CzechCrunch* [online]. 21. 01. 2021 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.czechcrunch.cz/2021/01/cesko-ma-novy-fenomen-na-socialni-siti-clubhouse-se-lide-nevidi-jen-si-povidaji-a-travi-tim-hodiny-denne>
- ŠMAHEL, David, Hana MACHÁČKOVÁ, Giovanna MASCHERONI, Lenka DEDKOVA, Elisabeth STAKSRUD, Kjartan ÓLAFSSON, Sonia LIVINGSTONE a Uwe HASEBRINK. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries* [online]. EU Kids Online, 2020 [cit. 2021-03-12]. ISSN 2045-256X. Dostupné z: [doi:10.21953/lse.47fdeqj01of0](https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj01of0)
- ŠMAHEL, David a Anna ŠEVČÍKOVÁ. Virtuální identita, její vytváření a experimentování s identitou. *Aktuálně.cz* [online]. 09. 06. 2010 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/david-smahel.php?itemid=10055>
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-88069-50-8.
- TURK, Victoria. *Understanding Generation Alpha* [online]. HOTWIRE [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://storage.pardot.com/147241/103705/Understanding_Gen_Alpha___US.pdf

- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- WILLIAMS, Alex. Meet Alpha: The Next 'Next Generation'. *The New York Times* [online]. Sept. 19, 2015 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2015/09/19/fashion/meet-alpha-the-next-next-generation.html>
- ZMUDA, Allison, Marie ALCOCK a Michael FISHER. Meet Generation Alpha: Teaching the Newest Generation of Students. *Solution Tree Blog* [online]. 2017 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.solutiontree.com/blog/teaching-generation-alpha/>

Periodické publikace

- ANDRYS, Ondřej. I v distanční výuce sociální kontakty. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS, 2020, **123**(45). ISSN 0139-5718.
- HORÁČEK, Tomáš. Tvrdá realita distančního vzdělávání. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS, 2020, **123**(40), 14. ISSN 0139-5718.
- CHMELOVÁ, Martina. Učitel s rouškou aneb Co je důležité v současné době. *Učitelský měsíčník*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, **I**(3), 5-7. ISSN 2694-9946.
- NEUMAJER, Ondřej. Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. *Řízení školy: Odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, **XVII**(11), 15-17. ISSN 1214-8679.
- ROKOS, Milan. Komentář: Obětovali jsme děti a nikomu to nevadí. *Seznam Zprávy* [online]. 02.02.2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/komentar-obetovali-jsme-deti-a-nikommu-to-nevadi-140329>

Další elektronické zdroje

- *AMI Digital Index 2020* [online]. AMI Digital, 2020 [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: https://index.amidigital.cz/wp-content/uploads/2020/10/ADI-2020_klienti_FINAL-1.pdf
- Baby Boomers milují Nokii, generace Z zase Apple. In: *MediaGuru* [online]. 04.11.2020 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z:

<https://www.mediaguru.cz/clanky/2020/11/baby-boomers-miluji-nokii-generace-z-zase-apple/>

- Builders and Boomers: a bridge from faithful tradition to contemporary choice. *NCLS: research* [online]. February 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.ncls.org.au/news/builders-and-boomers-bridge>
- COVID-19 and children: UNICEF data hub. *UNICEF: for every child* [online]. 2020 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://data.unicef.org/covid-19-and-children/>
- EUROPEAN COMMISSION. *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- GENERATION ALPHA: AN IEDUCATION FOR AN IGENERATION! *Eduniversal Evaluation Agency* [online]. 2019 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://eduniversal-eea.com/news/Generation-alpha-an-ieducation-for-an-igeneration.html>
- *Generation Z is stressed, depressed and exam-obsessed* [online]. In: *The Economist*, 27.2.2019 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.economist.com/graphic-detail/2019/02/27/generation-z-is-stressed-depressed-and-exam-obsessed>
- *Girls' Attitudes Survey 2020: A snapshot of girls' and young women's lives* [online]. Girlguiding, 2020 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://www.girlguiding.org.uk/globalassets/docs-and-resources/research-and-campaigns/girls-attitudes-survey-2020.pdf>
- Have millennials turned their backs on graduate jobs? In: *IZA: World of Labor* [online]. 26.09.2016 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://wol.iza.org/news/have-millennials-turned-their-backs-on-graduate-jobs>
- Hésiodos citáty. In: *Databazeknih* [online]. [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/citaty/hesiodos-455>
- IEEE Unveils Third Annual 'Generation AI' Global Study, Illuminating Trust Millennial Parents Have in Artificial Intelligence for the Health and Wellness of Their Generation Alpha Kids. *IEEE: Advancing Technology for Humanity* [online]. 2019 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.ieee.org/about/news/2019/ieee-unveils-third-annual-generation-ai.html>
- MCCRINDLE, Mark. *MarkMcCrindle* [online]. 2021 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://markmccrindle.com/>

- MŠMT. *METODICKÉ DOPORUČENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ DISTANČNÍM ZPŮSOBEM* [online]. Praha, 2020 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/53906_1_1/
- *Nadbytek manuální práce, řemeslníci chybí napříč obory* [online]. In: 10.2.2020 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.atraktivni-prace.cz/nadbytek-manualni-prace-remeslnici-chybi-napric-obory/>
- NEWSROOM. Hotwire launches ‘The Parents of Generation Alpha’ report. *Marketing communication news* [online]. September 25, 2018 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://marcommnews.com/hotwire-launches-the-parents-of-generation-alpha-report/>
- OECD. *SF3.1: Marriage and divorce rates* [online]. 2019 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: http://www.oecd.org/social/family/SF_3_1_Marriage_and_divorce_rates.pdf
- Práce, jídlo, peníze a vztahy: Návod na použití generací. *Forbes: speciál* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <http://generace.forbes.cz/tabulka/>
- Ratio of the proportion of tertiary students over the proportion of the population by NUTS1 and NUTS2 regions. In: *Eurostat: Statistics* [online]. c2021 [cit. 2021-03-03]. EDUC_UOE_ENRT05. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_enrt05/default/table?lang=en
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

Seznam zkratek

AI – Artificial Intelligence (umělá inteligence)

ČR – Česká republika

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Např. – Například

RVP – Rámcový vzdělávací program

Tzv. – Takzvaně

VR – Virtuální realita

ZV – Základní vzdělávání

Abstrakt

KUBŮ, Monika. *Generace Alfa a její vztah k médiím*. České Budějovice, 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Kaplánek.

Klíčová slova:

distanční vzdělávání, generace, Generace Alfa, kyberprostor, Mark McCrindle, média, sociální sítě, vliv médií

Práce se zabývá Generací Alfa s důrazem na její vztah k médiím. Celá práce vychází především z průzkumů a výzkumů provedených v České republice i ve světě. První část práce se zabývá generacemi všeobecně, definuje je, uvádí různé způsoby dělení generací a důvody, proč tomu tak je. Také porovnává generace, které Generaci Alfa předcházely.

Druhá část obsahuje popis konkrétních vlastností Generace Alfa, jejich hodnot, přístupu ke vzdělávání a zaznamenává psychosociální vývoj této věkové kategorie. Zaměřuje se na distanční výuku a její vliv na tuto generaci, která se s ní kvůli pandemii Covid-19 setkává více, než tomu bylo kdykoliv předtím. Okrajově je zde zaměřena pozornost také na Marka McCrindla, pojmenovatele této generace.

Třetí část se zabývá médii, jejich vlivem na osobnost člověka a zvláště na Generaci Alfa. Tato část se pokouší také rozlišit vztah této generace k médiím u nás a ve světě.

Abstract

Generation Alpha and its relationship to the social media

Key words:

cyberspace, distance learning, generation, Generation Alpha, Mark McCrindle, media, media influence, social networks

This paper aims to examine the Generation Alpha and particularly what is the role of media in their lives. The whole text is sourced from academic research and surveys both from the Czech Republic and across the world. In the first part, the paper describes the topic of generations in general, offers definitions and approaches to classifying generations – and reasoning behind these. Moreover, the first part of the paper compares generations preceding the Generation Alpha.

The second part describes specific characteristics of the Generation Alpha, their values, attitude to education and focuses on the psychosocial development of this age cohort. It focuses on the distance learning and its impact on this generation, since the fallout of COVID-19 pandemic caused it to be unprecedentedly widespread. Work of Mark McCrindle, the man who named the Generation Alpha, is briefly mentioned here.

The final part describes media, their impact on human personality development and Generation Alpha in particular. A comparison is drawn between how Generation Alpha of Czech Republic relates to media and what is the global picture.